

**KOMPLEMENTARITETSPRINSIPPET I PRAKSIS:
SUDANS HÅNDBEREGNING AV KRIGSVOLDTEKTER I
DARFUR. REGLER OM STRAFFEANSVAR OG
STRAFFEFORFØLGELSE I FOLKERETTEN**

Kandidatnummer: 640

Leveringsfrist: 25. april 2008

Til sammen 17 965 ord

23.04.2008

"Despite its devastating consequences, rape in Darfur and in other conflicts has not received the attention that the scale of the crime or the gravity of its impact call for. (...) This has to change. It is time to end this vicious crime, which is a clear breach of international humanitarian law. Perpetrators should be prosecuted not tolerated."

Kenny Gluck¹

"Noe av det mest nedslående med å studere voldtekt i krig, er å se hvor få konsekvenser disse handlingene har for overgriperne."

Inger Skjelsbæk²

---

¹ Operasjonsleder for Leger uten grenser i Amsterdam

http://www.msf.org/msfinternational/invoke.cfm?component=pressrelease&objectid=87E5F426-8A66-407E-B6E33C9E577F54CF&method=full_html

² Skjeie (2008) s.50

Takk!

Å skrive denne oppgaven, har vært en berikende prosess på mange plan. Det har berørt meg intellektuelt, faglig og ikke minst emosjonelt. Det er flere jeg ønsker å takke i forbindelse med skrivingen: Først av alt, vil jeg takke Fritt Ord og Norsk Senter for Menneskerettigheter (SMR) for skrivestipendet. Det har vært en sterk motivasjonsfaktor og støtte i arbeidet. Jeg satte også stor pris på skriveplassen jeg fikk på senteret. Miljøet har vært inkluderende, og det har vært lærerikt og spennende for en nesten ferdig jurist, å komme i kontakt med så mange dyktige folk innenfor ulike fagfelt. Det åpnet seg en ny verden for en student som kom rett fra lesesalen.

Videre vil jeg takke veileder *post.doc* Jo Stigen, som har vært positiv og støttende gjennom hele prosessen, til tross for at jeg har vinglet mellom ulike problemstillinger og fremgangsmåter. Han har hjulpet meg med å holde fokus, og å ikke la engasjementet ta overhånd. Han har på glimrende vis kommet med klare og konkrete innspill. Jeg tror ingen av oss var helt klar over hvilken retning oppgaven tok, før til siste slutt.

Jeg vil også takke kollegaene mine på ICC Legal Tools Programmet ved SMR, som har stilt opp når jeg har hatt spørsmål underveis. Ikke minst vil jeg takke for den store fleksibiliteten i arbeidstiden, som gjorde at jeg kunne fokusere på oppgaven da det gjaldt som mest.

Takk også til alle som har sendt meg relevant informasjon, det er oppløftende å se at voldtekt i krig er et tema som engasjerer mange.

Tusen takk til familie og venner som har holdt ut med meg mens jeg har vært usosial og lite tilgjengelig. Sist, men ikke minst, takk til mamma, som kom til Oslo og ”reddet meg”, da jeg var i ferd med å miste motet.

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av problemstilling	1
1.2	Begrepsavklaring	5
1.3	Situasjonen i Darfur	6
<u>2</u>	<u>FOLKERETTSLIGE ANSVARSREGLER</u>	<u>8</u>
2.1	Voldtekt i krig er brudd på folkeretten	8
2.2	Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (SP)	10
2.3	FN-pakten og resolusjoner fra Sikkerhetsrådet	13
2.4	Romastatuttene	15
2.4.1	Straffeansvar	17
2.4.2	ICCs jurisdiksjon over Darfursituasjonen. Forholdet til Romastatuttene	19
<u>3</u>	<u>SUDANS HÅNDTERING AV KRIGSVOLDTEKTER</u>	<u>24</u>
3.1	Myndighetenes syn på krigsvoldtekter	25
3.2	Sudansk lovgivning	26
3.2.1	Voldtekt i sharia lovgivningen	27
3.2.2	Beviskrav	28
3.3	Hvordan håndterer politiet voldtekter?	29
3.3.1	Praktiske og administrative utfordringer	29
3.3.2	Bevisinnsamling	31
3.4	Domstolene – blir krigsvoldtekter straffeforfulgt?	33

3.4.1	Domstolssystemet	33
3.4.2	The Special Criminal Court on the Events in Darfur (SCCED)	34
3.4.3	Vanlige domstoler	36
3.5	Konklusjon	36
<u>4</u>	<u>KOMPLEMENTARITETSPRINSIPPET</u>	<u>38</u>
4.1	Komplementaritetsprinsippet, artikkel 17	39
4.1.1	Bakgrunn og formål	39
4.1.2	Prinsippets innhold	40
4.2	Gjelder komplementaritetsprinsippet i Darfursituasjonen?	43
4.3	Komplementaritetsprinsippet i praksis	45
4.4	Kritikk av komplementaritetsprinsippet	49
<u>5</u>	<u>AVSLUTTENDE KOMMENTARER</u>	<u>51</u>
<u>6</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>58</u>

1 Innledning

1.1 Presentasjon av problemstilling

Gjennom århundrer med menneskelige konflikter og væpnede angrep, har soldater voldtatt kvinner i krig; så mange som en million kvinner³ i løpet av de siste årene.⁴ De som overlever voldtektene sliter med traumer, fysiske og psykiske skader, og overgrepene stigmatiserer kvinnene og påfører dem store økonomiske og sosiale vanskeligheter. Traumene følger dem resten av livet, mens overgriperne slipper unna. Voldtekter i krig er brudd på internasjonal rett, men i realiteten har overgrepene vært gjenstand for så å si total *straffrihet*. Hvorfor skjer dette? Regnes ikke krigsvoldtekter som alvorlig nok til å bli straffeforfulgt?

I den pågående krigen i Darfur blir hundrevis av kvinner og jenter voldtatt. Omfattende beviser for omfanget av voldtektene er presentert for sudanske myndigheter. FN, Human Rights Watch (HRW), Leger uten grenser (Médecines Sans Frontières - MSF) og andre uavhengige organisasjoner oppfordrer myndighetene til å få slutt på voldtektene og straffriheten for overgriperne. I oppgaven skal jeg redegjøre for hvordan Sudan håndterer disse krigsvoldtektene, og hvorvidt de straffeforfølges nasjonalt.

Den 31. mars 2005 henviste FNs Sikkerhetsråd Darfursituasjonen til Den internasjonale straffedomstol (ICC).⁵ ⁶ Påtalemyndigheten ved ICC etterforsker situasjonen, og tok ut to

---

³ Menn blir også utsatt for seksuelle overgrep, men ikke i like stort omfang som kvinner. Jeg velger å fokusere på voldtekt av kvinner og jenter i oppgaven, siden de er mest utsatt.

⁴ <http://www.redcross.no/Article.asp?ArticleID=16712>

⁵ S/RES 1593 (2005)

⁶ ICC ble opprettet ved Statuttene til den internasjonale straffedomstol, heretter kalt Romstatuttene, den 17. juli 1998. Domstolen trådte i kraft 1. juli 2002 etter at 60 stater hadde ratifisert statuttene, jf. artikkel 126.

arrestordrer i 2007. Sudan motsetter seg denne innblandingen, noe som gjør det vanskelig for ICC og fylle sin komplementære rolle. At ICC er komplementær, innebærer at domstolen kan overta saker fra en nasjonal jurisdiksjon, dersom den har manglende vilje eller evne til å straffeforfølge forbrytelser på genuint vis, jf. Romastatuttene artikkel 17(1).

Hvordan komplementaritetsprinsippet fungerer i praksis i Darfursituasjonen, er hovedårsaken til at jeg valgte å se nærmere på straffeforfølgning av voldtekter i nettopp denne krigen. Det er interessant å se hvordan prinsippet virker, for så å gå inn i forholdet mellom Sudan og ICC med hensyn til straffeforfølgelse. Darfursituasjonen er slik sett den første virkelige testen for prinsippet om komplementaritet. Situasjonen er spesiell av tre grunner: For det første er ikke Sudan part i Romastatuttene, og ICC fikk jurisdiksjon over situasjonen etter henvisning fra Sikkerhetsrådet. For det andre er det første gang Sikkerhetsrådet har benyttet seg av muligheten til å henvide en situasjon etter Romastatuttene artikkel 13 (b), jf. FN-pakten kapittel VII. Selve bærebjelken i folkeretten er prinsippet om statenes suverenitet, og en henvisning fra Sikkerhetsrådet som gir påtalemyndigheten i ICC mulighet⁷ til å straffeforfølge innbyggere i en stat, er et inngrep i statens suverenitet.⁸ En slik henvisning er spektakulær i den forstand at Sikkerhetsrådet, med en forankring i FN-paktens kapittel VII og Romastatuttene artikkel 13 (b), mener at Sudan ved egne krefter ikke viser tilstrekkelig evne og vilje til å straffeforfølge potensielle gjerningsmenn. For det tredje avviser Sudan at ICC kan utøve jurisdiksjon, jf. komplementaritetsprinsippet, fordi de hevder at de selv er i stand til å straffeforfølge brudd på internasjonal rett. Sudan nekter derfor å samarbeide med domstolen. Det er interessant å se hvordan de benytter de mulighetene som ligger i komplementaritetsprinsippet, og hindrer ICC i å utøve jurisdiksjonsmyndighet.

Den 7. juni 2005 opprettet justisministeren i Sudan en spesialdomstol, the Special Criminal Court on the Events in Darfur (SCCED), som skal behandle forbrytelser i Darfur.^{9 10} Dette

---

⁷ Vilkårene i artiklene 5-8, 11-13, 16 og 26 i Romastatuttene må være oppfylt.

⁸ Det er riktignok et lovlig inngrep, jf. FN-pakten.

⁹ <http://www.sudanjudiciary.org/newse/news.php?id=8>

ble gjort dagen etter at påtalemyndigheten i ICC erklærte, etter nesten to år med etterforskning, at de ville fortsette dette arbeidet.¹¹ Sudanske myndigheter har også startet etterforskning av nettopp personer som påtalemyndigheten i ICC har signalisert at den vil straffeforfølge. Kan man med dette si at prinsippet om komplementaritet har den ønskede effekten, nemlig at regelen skal virke som et ris bak speilet slik at nasjonale domstoler skal pådømme folkerettsbrudd selv? Eller er dette kun et spill fra Sudans side for å trenere sakene, og uten noe egentlig ønske om eller vilje til å straffeforfølge? Foretar Sudan rettslige skritt kun for å holde ICCs påtalemyndighet på avstand, og er det en genuin vilje til å straffeforfølge? Dette er spørsmål jeg forsøker å svare på i oppgaven.

Bakgrunnen for valg av tema var et seminar, holdt i regi av PRIO og Røde Kors i mai 2007, om voldtekt av kvinner i krig. Seminaret gjorde dypt inntrykk. Særlig ble jeg opptatt av spørsmålene om hvorfor omfanget av krigsvoldtekter er så stort, og hvorfor overgriperne ikke blir straffet når vi har traktatfestede regler og innarbeidet sedvanerett som beskytter sivile og forbyr krigsvoldtekter. Blir ikke reglene respektert fordi trusselen om straff ikke er reell? Fører mange år med straffrihet til at overordnede ikke bryr seg om at soldatene voldtar kvinner, eller gir de nettopp ordre om å voldta selv om de er klar over at det er i strid med internasjonal humanitær rett? Tror soldatene at voldtekt ikke er en alvorlig forbrytelse siden sakene ikke blir straffeforfulgt? Eller ligger årsaken til straffriheten i prosessen, ved at voldtektssaker ikke blir anmeldt og etterforsket, eller at de ikke blir prioritert i rettssystemet? Det blir vanskelig å svare på alle disse spørsmålene innenfor rammene av denne oppgaven, men de viser at problematikken knyttet til straffeforfølgelse av krigsvoldtekter er kompleks og kan ha mange årsaker. Et annet spørsmål er hva som må gjøres for å forhindre at voldtekt i krig skjer i samme omfang framover. Et sted å starte er nettopp å sørge for at reglene håndheves og at gjerningspersonene straffeforfølges, slik at holdningen om at voldtekt er akseptabelt i krig, kan endres.

---

¹⁰ <http://www.hrw.org/backgrounder/ij/sudan0606/sudan0606.pdf>

¹¹ http://www.icc-cpi.int/pressrelease_details&id=107&l=en.html

For å besvare problemstillingen vil jeg foreta en litteraturstudie. En særlig utfordring her er aktualiteten ved Darfursituasjonen. Krigen pågår nå. Kvinner blir voldtatt nå, og Sudans håndtering av voldtektene foregår nå. Jeg kontaktet den norske ambassaden i Khartoum, i et forsøk på å få tak i relevant informasjon, men ambassaden svarte at ”situasjonen i Darfur er så vanskelig og uoversiktlig og brutal at det er vanskelig å kunne vite mye om hva som skjer der”.¹² Oppdatert informasjon er altså vanskelig å få tak i. Siden jeg ikke har mulighet til å reise til Sudan, er jeg avhengig av informasjon fra sekundære kilder og av at informasjonen er oppdatert. Det mest relevante materialet er rapporter, resolusjoner og uttalelser fra FN og ICC, og uavhengige organisasjoner som HRW, MSF og Amnesty International (AI). Siden det er vanskelig å få tak i dommer og etterforskningsdokumenter fra Sudan, støtter jeg meg, også når det gjelder Sudans rettslige oppfølging, til rapporter fra organisasjoner som jobber i Darfur og dermed har bedre tilgang på informasjon.

Drøftelsen følger det tosporede system med statsansvar og individualansvar i folkeretten. I punkt 2 redegjør jeg for FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) som et rettslig grunnlag som kan forplikte Sudan til å straffeforfølge krigsvoldtekter som brudd på menneskerettighetene.¹³ Videre redegjøres det for Sudans forpliktelser etter Sikkerhetsrådets resolusjoner, jf. FN-pakten artikkel 25.¹⁴ Til sist ser jeg på Romastatuttene som legger opp til at statene har hovedansvaret for å straffe internasjonale forbrytelser. Her vil jeg se på prinsippet om individuelt straffeansvar og overordnet ansvar etter internasjonal strafferett, og artiklene 25 og 28 i statuttene. I punkt 3 vil jeg se på hvordan Sudan håndterer krigsvoldtekter i Darfur, og jeg vil peke på begrensninger i nasjonal lovgivning og mangler ved rettsystemet som kan virke hemmende på etterforsknings- og straffeprosessen. I punkt 4 ser jeg på anvendelsen av prinsippet om komplementaritet i Darfursituasjonen, i henhold til Romastatuttene artikkel 1 og 17 (1), jf. artikkel 13 (b). Jeg vil se på vanskeligheter som ICCs påtalemyndighet møter i arbeidet med saker når Sudan

---

¹² E-post fra Kristine Nordengen ved Den norske ambassade i Khartoum, 3. mars 2008.

¹³ Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (FN) av 16. desember 1966

¹⁴ FN-pakten av 26. juni 1945

neker å samarbeide, og tar rettslige skritt for å unngå innblanding. Til slutt gir jeg i punkt 5 noen avsluttende kommentarer om straffeforfølgelse av krigsvoldtekter i Darfur.

1.2 Begrepsavklaring

Internasjonal rett bruker jeg som en samlebetegnelse for regler som gjelder mellom stater; folkerett. Relevant i denne oppgaven er regler innenfor internasjonal humanitær rett, internasjonal strafferett og menneskerettigheter.

Etter Romastatuttene har en person blitt voldtatt, når "[t]he perpetrator invaded the body of a person by conduct resulting in penetration, however slight, of any part of the body of the victim or of the perpetrator with a sexual organ, or of the anal or genital opening of the victim with any object or any other part of the body." Og videre når "[t]his invasion was committed by force, or by threat of force or coercion, such as that caused by fear of violence, duress, detention, psychological oppression or abuse of power, against such person, or by taking advantage of a coercive environment, or the invasion was committed against a person incapable of giving genuine consent."¹⁵

Med krigsvoldtekt menes voldtekter i en krigssituasjon/væpnet konflikt hvor overgrepet er utført av en av de krigende parter. Voldtekter utført av sivile i en krigssituasjon, holdes dermed utenfor. Jeg bruker begrepene voldtekt og krigsvoldtekt om hverandre.

---

¹⁵ Jf. the Elements of Crimes, artikkel 7 (1) (g)-1. The Elements of Crimes er et tillegg til Romastatuttene som utdyper innholdet i statuttens artikler 6-8. ICC skal bruke disse elementene i tolkning og anvendelse av disse artiklene.

1.3 Situasjonen i Darfur

Darfur ligger nordvest i Sudan, som er det største landet i Afrika. Landet har i underkant av 40 millioner innbyggere som hovedsakelig består av arabiske og afrikanske stammer. Hovedstaden i Sudan er Khartoum, og landet er inndelt i 26 administrative stater, hvorav tre ligger i Darfurregionen. Her bor ca. seks millioner innbyggere. Landet har en voldelig historie, og med unntak av perioden 1972-82 har Sudan vært preget av uroligheter og borgerkrig siden frigjøringen fra Storbritannia og Egypt i 1956.¹⁶ En fredsavtale mellom de stridende parter fra nord- og sør-Sudan ble inngått i januar 2005.¹⁷ I 2003 startet nye voldshandlinger og uroligheter i Darfurregionen. Bakgrunnen for konflikten var misnøye med fordeling av økonomiske midler, og opprørerne krevde slutt på politisk og sosial marginalisering av befolkningen i Darfur. I protest angrep opprørerne flere statlige mål, blant annet flyplassen al-Fashir hvor 75 soldater fra det sudanske militæret (heretter militæret) ble drept.¹⁸ Regjeringen besvarte angrepene og konflikten utviklet seg raskt til en omfattende væpnet konflikt. I 2004 omtalte FN situasjonen som den verste humanitære katastrofen i verden.¹⁹

Krigen utkjempes mellom afrikanske opprørere, som hovedsakelig består av gruppene the Sudanese Liberation Movement/Army (SLM/A) og the Justice and Equality Movement (JEM) på den ene siden og det sudanske militæret på den andre. Militæret samarbeider med lokale stammer for å bekjempe opprørerne, og spiller i stor grad på allerede eksisterende spenninger mellom afrikanske og arabiske stammer i regionen.²⁰ Staten finansierer og samarbeider med den arabiske militsgruppen Janjaweed og forsyner den med våpen, kjøretøy og annet utstyr.²¹

---

¹⁶ <http://no.wikipedia.org/wiki/Sudan>

¹⁷ <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8306.doc.htm>

¹⁸ Robinson (2004)

¹⁹ BBC NEWS. (19.03.04)

²⁰ *Darfur: Revitalising the Peace Process.* (2007)

²¹ *Darfur: Rape as a weapon of war.* (2004) s.4

Krigen i Darfur går hardt ut over sivilbefolkningen. Militæret og Janjaweed angriper landsbyer uavhengig av om opprørerne oppholder seg der, og de skiller ikke mellom sivile og opprørere. Militæret rettferdiggjør angrepene ved å si at innbyggerne i landsbyene støtter opprørerne.²² Landsbyene som blir angrepet er stort sett bebodd av afrikanske stammer som Fur, Zaghawa, Massalit, Jebel og Aranga.²³ Angrepene skjer ofte ved at militæret angriper fra luften, mens Janjaweed kommer til hest, på kamel eller i kjøretøy.²⁴ Landsbyer blir brent ned og plyndret, sivile drept, kyr slaktet eller stjålet og kvinner blir voldtatt. Omfanget av brudd på menneskerettigheter og internasjonal humanitær rett er stort. Den 27. februar 2008 meldte HRW om nye, omfattende bombingene av landsbyer i vest-Darfur hvor flere hundre sivile ble drept.²⁵ FN anslår at over 200.000 mennesker er drept så langt og at minst 2,2 millioner er på flukt.²⁶

Det finnes ingen nøyaktige tall på antall voldtektsofre i Darfur. I den tredje rapporten fra påtalemyndigheten ved ICC til Sikkerhetsrådet, opplyses det at flere hundre antatte voldtektssaker er registrert, og at mørketallene antagelig er store.²⁷ I desember 2007, ble det meldt om hundrevis av kvinner og unge jenter som har blitt kidnappet og voldtatt.²⁸ I 2005 ga avdelingen til MSF i Amsterdam ut rapporten ”*The Crushing Burden of Rape*”, som viste antall voldtektsofre de behandlet i perioden oktober 2004 til midten av februar 2005.²⁹ I denne perioden behandlet MSF 297 ofre bare i vest-Darfur. I tillegg vet man at mange voldtektsofre ikke oppsøker medisinsk behandling. Vitner og ofre fortalte at 90 % av voldtektene skjedde utenfor landsbyer eller leire for internt fordrevne personer. 82 % av

---

²² *Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Mr. Luis Moreno Ocampo.* (2007)

²³ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur. (2005) s.3

²⁴ HRW (10.02.08)

²⁵ HRW (27.02.08)

²⁶ UN News Centre (10.03.08)

²⁷ *Third Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005).* 2006 s.1

²⁸ *Sixth Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005).* (2007) avsnitt 47

²⁹ *The Crushing Burden of Rape.* (2005)

voldtektene skjedde i det kvinnene var i gang med daglige gjøremål som å hente vann og samle ved.³⁰ Videre meldte bare 4 % at voldtektene skjedde under direkte angrep på landsbyer. 81 % av ofrene rapporterte at det var militæret eller Janjaweed som sto bak overgrepene og at de som regel truet til seg seksuell omgang ved hjelp av våpen og trusler. Voldtektene er svært brutale. Også rapporter fra andre humanitære organisasjoner bekrefter dette.³¹

Selv om omfanget av rebellenes krigshandlinger ikke er like strukturerte og omfattende som hos militæret og Janjaweed, er de også skyld i voldtekter og andre brudd på internasjonal rett i regionen.³² En ny HRW-rapport fra 2008, viser at både militæret, Janjaweed, opprørere og politi voldtar kvinner i Darfur.³³

2 Folkerettslige ansvarsregler

2.1 Voldtekt i krig er brudd på folkeretten

Genèvekonvensjonene av 1949 med tilleggsprotokoller av 1977 og internasjonal sedvanerett forbyr voldtekter i krig, både i internasjonale og interne konflikter. Dette følger blant annet av den fjerde Genèvekonvensjon artikkel 27(2) og den andre tilleggsprotokoll artikkel 4(2) (d). Selv om voldtekt ikke er uttrykkelig nevnt i noen menneskerettighetstraktater, har det blitt innfortolket som et brudd på menneskerettighetene, blant annet etter SP artikkel 7.³⁴

---

³⁰ Rapporten viser at 99 % av de voldtatte var kvinner.

³¹ *Darfur: Rape as a weapon of war.* (2004) s.11

³² UN News Centre. (10.03.08)

³³ *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur.* (2008)

³⁴ Se punkt 2.2

Voldtekt er også regnet som en forbrytelse mot menneskeheten, en krigsforbrytelse og folkemord. Det ser vi eksempelvis i Romastatuttene, hvor voldtekt defineres som en forbrytelse mot menneskeheten jf. artikkel 7(1) (g) og en krigsforbrytelse etter artikkel 8(2) (b) (xxii) og 8(2) (e) (vi). I henhold til The Elements of Crimes, som etter statuttens artikkel 9 "shall assist the Court in the interpretation and application of articles 6, 7 and 8", kan voldtekt også konstituere folkemord etter artikkel 6 (b).³⁵ Også artikkel 5 (g) i statuttene til ICTY, slår fast at voldtekt er en forbrytelse mot menneskeheten.³⁶ Domspraksis fra krigsribunalene ICTY og ICTR viser at voldtekt kan anses som tortur, folkemord og slaveri. Disse forbrytelsene er alminnelig akseptert som *jus cogens* normer, noe som gjør dem ufravikelige.³⁷ At voldtekt i krig er et brudd på folkeretten er dermed utvilsomt, både etter traktater og sedvanerett.

Frem til nå har det stort sett vært straffrihet for denne typen internasjonale forbrytelser. For å få slutt på det kreves straffeforfølgelse, men hva slags ansvar hviler på Sudan for å straffeforfølge overgriperne, og hva slags strafferettslig ansvar hviler på individene? I det følgende vil jeg svare på spørsmålene ved å se nærmere på tre ulike rettslige grunnlag: SP som både gir Sudan en rett og en plikt til å straffeforfølge krigsvoldtekter etter artikkel 7, jf. artikkel 2(2), resolusjoner fra Sikkerhetsrådet som pålegger Sudan, jf. FN-pakten artikkel 25, å få slutt på straffriheten for folkerettsbrudd i Darfur, og til sist Romastatuttene som verken gir Sudan rettigheter eller plikter, men som på bakgrunn av komplementaritetsprinsippet gir Sudan hovedansvaret for å straffeforfølge voldtekter. Jeg vil også se på statuttens regler om individuelt straffeansvar. Siden Sudan ikke er bundet av

---

³⁵ Jf. the Elements of Crimes, artikkel 6 (b)

³⁶ UN S/RES827 (1993) Statute of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, 25 mai 1993

³⁷ I henhold til Wienkonvensjonen artikkel 53, er en ufravikelig norm, eller en *jus cogens* norm, etter internasjonal rett: "a norm accepted and recognized by the international community of States as whole as a norm from which no derogation is permitted and which can be modified only by a subsequent norm of general international law having the same character." For en redegjørelse av *jus cogens* normene tortur, folkemord og slaveri, se Sellers (2002) s.293-294

Romastatuttene, skal jeg redegjøre for hvordan og hvorfor ICC fikk jurisdiksjon over Darfursituasjonen, og se på Sudans forhold til statuttene.

2.2 Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 (SP)

I andre avsnitt i fortalen til SP heter det at "... recognition of the inherent dignity (...) of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world" og videre at "[c]onsidering the obligation for States (...) to promote universal respect for, and observance of, human rights and freedoms". Sudan er part i denne konvensjonen som altså pålegger stater å fremme og respektere menneskerettighetene, og som viser til at menneskers iboende verdighet er grunnlaget for frihet og rettferdighet i verden. Hva menes med "et menneskes iboende verdighet"? Innebærer dette en rett for individet til ikke å bli voldtatt? Vil det i så fall si at Sudan har et ansvar for, eller en forpliktelse til, å straffeforfølge den som er ansvarlig for rettighetsbruddet på vegne av offeret?

Etter SP artikkel 7, skal ingen bli utsatt for "torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment". Hva som menes med dette er verken definert i artikkel 7 eller andre steder i SP. Menneskerettighetskomiteen (the Human Rights Committee – HRC) uttalte³⁸ i General Comment 20 at "[t]he aim of the provisions of article 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights is to protect both the dignity and the physical and mental integrity of the individual".³⁹ I følge Wienkonvensjonen artikkel 31(1), skal en bestemmelse tolkes i god tro i henhold til ordenes ordinære mening, og i lys av konvensjonens formål.⁴⁰ Voldtekt er en alvorlig forbrytelse som blant annet karakteriseres som en forbrytelse mot menneskeheten, og det er en personlig krenkelse som påfører ofrene både fysiske og psykiske skader. Å innfortolke voldtekt i artikkel 7, synes

---

³⁸ Komiteens uttalelser er ikke rettslig bindende, men på grunn av deres unike kompetanse blir de tillagt stor vekt i fortolkningen av ulike traktatsbestemmelser.

³⁹ Joseph (2004) s.208-209

⁴⁰ Wienkonvensjonen om traktatretten av 23. mai 1969

derfor å være i tråd med konvensjonens formål om å beskytte individets fysiske og mentale integritet, selv om voldtekt ikke er uttrykkelig nevnt i ordlyden. I HRCs General Comment 28, som omhandler kvinners rettigheter under artikkel 7, sier HRC at de trenger informasjon om medlemsstatenes nasjonale lovgivning og praksis når det gjelder vold mot kvinner, inkludert voldtekt.⁴¹ HRC sier videre at "[t]he information provided by the States parties on all these issues should include measures of protection, including legal remedies, for women whose rights under article 7 have been violated." Ved å si dette forsterker HRC oppfatningen av at voldtekt er omfattet av bestemmelsen. Dette støttes også ved *Concluding Observations* for Mongolia, hvor HRC utrykte misnøye med strenge krav "to prove violence in order to obtain a conviction for rape" og "the failure to make marital rape an offence", som de mente hindret kvinner i å nyte godt av rettighetene etter SP.⁴²

Artikkel 7 er ufravikelig selv i nødssituasjoner jf. artikkel 4(2): "[n]o derogation from Articles (...), 7, (...) may be made under this provision". Sudan har altså skrevet under på at de har en plikt til å beskytte mot overgrep omfattet av artikkel 7, også i krig. I artikkel 2(1), heter det at statene forplikter seg til å respektere rettighetene til individer som befinner seg på statens territorium. Videre i artikkel 2(2), skal statene sørge for å ta de *nødvendige* skritt, gjennom lovgivning eller andre tiltak, for å sikre at rettighetene etter traktaten beskyttes. Etter artikkel 2(3) (a), skal staten sikre at en person hvis rettigheter har blitt krenket, har en "effective remedy", og i (b) heter det at staten skal sikre at "any person claiming such a remedy shall have his right thereto determined by competent judicial, administrative, or legislative authorities". Dette understrekes av HRC, som har uttalt at enhver stat er forpliktet til å sikre alle individer beskyttelse etter artikkel 7, gjennom lovgivning og andre nødvendige midler.⁴³ På bakgrunn av dette kan det spørres om nettopp rettergang, er det *nødvendige skritt* som må til for å sikre at voldtektsofferets rettighetskrenkelse skal bli vurdert av et kompetent juridisk organ. Voldtekt er et alvorlig rettighetsbrudd som innebærer en grov krenkelse av offerets integritet, og er som nevnt en

---

⁴¹ Joseph (2004) s.218

⁴² CCPR/C/79/Add.120, avsnitt 8 (g) og (f)

⁴³ Conte (2004) s.94

forbrytelse mot menneskeheten. Det kan derfor hevdes at ingen andre tiltak enn *straffeforfølgelse*, kan tilfredsstillende kravet om et *nødvendig og effektiv* botemiddel etter SP. I følge HRC, innebærer artikkel 7, som artikkel 2, en positiv forpliktelse for statene til å beskytte innbyggerne. Om man leser artikkel 2 og 7 i sammenheng er det, i følge komiteen, ikke tilstrekkelig at statene kun beskytter individene gjennom lovgivning. Komiteen mener det er klart at stater må sørge for effektive kontrollmekanismer og straffeforfølgelse av de som bryter rettighetene. Anmeldelser om brudd på artikkel 7 skal bli etterforsket av kompetente organer på en skikkelig måte, og de som blir funnet skyldige må bli straffet.⁴⁴ I en sak for spesialdomstolen for Sierra Leone i 2004, uttalte retten at alle internasjonale menneskerettighetstraktater har regler som pålegger myndighetene å etterforske og straffe menneskerettighetsbrudd. Retten nevnte SP artikkel 2(3) som eksempel, når den sier:

“the state parties undertake to ensure that victims of rights violations shall have an effective remedy, notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity... In case of violations as grave as crimes against humanity, it may be that no remedy short of prosecution could be considered “effective”. Article 2(3) does not provide individuals with right to force a state to prosecute, but does put an obligation on the state to prosecute any suspects who have been credibly accused as a result of the investigation.”⁴⁵

På bakgrunn av dette kan man slå fast at Sudan er forpliktet til å straffeforfølge krigsvoldtekter i Darfur. Det betyr også at Sudan har en *rett* til å sikre individers rettigheter gjennom lovgivning, rettergang og andre nødvendige midler.

Etter SP spiller det ingen rolle *hvem* som har krenket et individs rettigheter. Staten skal beskytte individene fra overgrep både fra offentlige og naturlige personer. Sudan skal etterforske og straffe *alle* som mistenkes for å stå bak krigsvoldtekter i regionen, uavhengig av rang, og om de er militære, fra militsen eller opprørere.⁴⁶

---

⁴⁴ Conte (2004) s.94

⁴⁵ The Special Court for Sierra Leone: SCSL-2004-14-AR72 (E), avsnitt 40

⁴⁶ I tillegg til voldtekter utført av sivile mot sivile, men det faller utenfor oppgaven.

2.3 FN-pakten og resolusjoner fra Sikkerhetsrådet

Som medlem av FN har Sudan ansvar og forpliktelser etter FN-pakten. Det følger av artikkel 25 at statene er forpliktet til å etterfølge resolusjoner fra Sikkerhetsrådet så lenge de er i tråd med innholdet i pakten.⁴⁷ Bestemmelsen lyder: “[t]he members of the United Nations agree to accept and carry out the decisions of the Security Council in accordance with the present Charter.” De siste årene har Sikkerhetsrådet vedtatt flere resolusjoner vedrørende situasjonen i Darfur. Sikkerhetsrådet har pålagt Sudan å ta rettslige skritt for å forhindre flere folkerettsbrudd, blant annet ved å få slutt på straffriheten og å etterforske og straffeforfølge gjerningsmennene. Nedenfor går jeg gjennom ulike resolusjoner for å se på *innholdet* i Sudans forpliktelser etter resolusjonene.

Den første resolusjonen ble vedtatt i juni 2004.⁴⁸ Sikkerhetsrådet fordømte “... all acts of violence and violations of human rights and international humanitarian law by all parties”, og oppfordret partene til å inngå en fredsavtale så raskt som mulig. Sikkerhetsrådet likestilte partene, det vil si militæret/Janjaweed og opprørerne, og viste til at de bryter både menneskerettigheter og internasjonal humanitær rett. Ved å si at begge parter bryter internasjonale regler, sier Sikkerhetsrådet også at begge parter er *bundet* av reglene. Militæret er underlagt sudanske myndigheter, og er dermed bundet av traktater som Sudan er tilsluttet, mens rebellene som ikke har noen rettslig personlighet, vil være bundet av internasjonal sedvanerett. Som nevnt innledningsvis, tyder mye på at sudanske myndighetene finansierer Janjaweed, og at militæret og militsen har et nært samarbeid. Det kan dermed argumenteres for at Janjaweed er under myndighetenes kontroll og derfor er bundet av Sudans folkerettslige forpliktelser, selv om sudanske myndigheter avviser dette. Uansett vil militsen være bundet av sedvanerett, og skal derfor respektere menneskerettigheter og internasjonal humanitær rett.

---

⁴⁷ Akkurat hva dette betyr kan diskuteres, se *The Charter of The United Nations A Commentary* (2003) s.458 flg.

⁴⁸ S/RES 1547 (2004)

I en ny resolusjon vedtatt den 30. juli 2004, fordømte Sikkerhetsrådet spesielt menneskerettighetsbrudd og brudd på internasjonal humanitær rett utført av Janjaweed.⁴⁹ Vilkårlege angrep mot sivile og voldtekter ble nevnt spesielt. Sikkerhetsrådet uttrykte stor bekymring for krigens konsekvenser for sivilbefolkningen, og spesielt konsekvensene for kvinner, barn, flyktninger og interne fordrevne. Sikkerhetsrådet viste til hovedformålet bak FN-pakten, som blant annet følger av fortalen, nemlig at medlemmene skal leve sammen i fred og at de skal jobbe sammen for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Rådet minnet om at sudanske myndigheter har hovedansvaret for å sikre menneskerettighetene, opprettholde lov og orden og beskytte befolkningen. Sudanske myndigheter har altså ”the primary responsibility” (min understreking) for å respektere internasjonal rett, men de har ikke ansvaret alene. De andre aktørene i konflikten må også ta sin del av ansvaret. I avsnitt ti oppfordret Sikkerhetsrådet “...all the parties to take necessary steps to prevent and put an end to violations of human rights and international humanitarian law and underlining that there will be no impunity for violators“. I avsnitt elleve står det: ”[w]elcoming the commitment by the Government of Sudan to investigate the atrocities and prosecute those responsible”. Med dette oppfordret Sikkerhetsrådet Sudan til å ta rettslige skritt for å stoppe straffriheten. Straffeforfølgelse er viktig for å opprettholde lov og orden, og lovbrøtterne skal være klar over at brudd på internasjonal rett ikke er akseptabelt.

Det skjedde ingen endringer i situasjonen i Darfur, og i september samme år var Sikkerhetsrådet fortsatt bekymret.⁵⁰ Rådet gjorde det klart at det handlet under FN-paktens kapittel VII, da det i punkt sju i resolusjonen oppfordret sudanske myndigheter til å

”... end the climate of impunity in Darfur by identifying and bringing to justice all those responsible, including members of popular defence forces and Janjaweed militias, for the widespread human rights abuses and violations on international humanitarian law, and

---

⁴⁹ S/RES 1556 (2004)

⁵⁰ S/RES 1564 (2004)

insists, that the Government of Sudan take all appropriate steps to stop all violence and atrocities” (min understrekning).

Som medlem av FN er Sudan forpliktet til å følge disse resolusjonene, og er dermed forpliktet til å etterforske og straffeforfølge de som står bak folkerettsbruddene i Darfur, herunder voldtekt.

2.4 Romastatuttene

Artikkel 7 i Romastatuttene omhandler forbrytelser mot menneskeheten, og sier at med ”crime against humanity” means any of the following acts when committed as part of a widespread or systematic attack directed against any civilian population, with knowledge of the attack”. Litra (a) til (h) lister opp disse forbrytelsene, og voldtekt og andre seksualforbrytelser er forbrytelser mot menneskeheten jf. litra (g). Bestemmelsen må ses i sammenheng med prinsippet *nullum crimen sin lege*, legalitetsprinsippet, som sier at ingen skal straffes for en forbrytelse som ikke var straffbar da handlingen fant sted.⁵¹ Artikkel 7 må derfor fortolkes strengt. Det må også tas i betraktning at den omfatter forbrytelser som regnes som svært alvorlige av verdenssamfunnet, og at forbrytelsene er belagt med individuelt straffeansvar.⁵² For at en voldtekt skal være en forbrytelse mot menneskeheten må den ha skjedd i sammenheng med et utbredt eller systematisk angrep på en sivil gruppe. Med ”angrep” menes ”a course of conduct involving the multiple commissions of acts referred to in paragraph 1 against any civilian population, pursuant to or in furtherance of a State or organizational policy to committ such attack”. Av dette følger at voldtekten må ha skjedd under et væpnet angrep, eller at voldtekt er skjedd etter ”a policy to committ such attack.” I følge the Elements of Crimes kreves det at en stat eller en organisasjon ”actively promote or encourage such an attack”, det er altså ikke tilstrekkelig at staten aksepterer

---

⁵¹ Jf. artikkel 22

⁵² Jf. Elements of Crimes artikkel 7

eller tolerer en slik handling.⁵³ Overgriperen må ha vært klar over at voldtekten skjedde som en del av et angrep som nevnt. Det kreves ikke at gjerningsmannen kjente til alle sider ved angrepet, eller til alle detaljene i politikken, men han må ha hatt til hensikt å fremme et slikt angrep/politikk.⁵⁴

I henhold til artikkel 8(2) (b) er krigsforbrytelser ”serious violations of the laws and customs applicable in international armed conflict within the established framework of international law” og etter artikkel 8(2) (e) gjelder tilsvarende i interne konflikter. Forbrytelsene må være “committed as part of a plan or policy or as part of a large-scale commission of such crimes”.⁵⁵ Voldtekt er en krigsforbrytelse i internasjonale konflikter etter artikkel 8(2) (b) (xxii) og etter artikkel 8(2) (e) (vi) i interne konflikter. Bestemmelsene oppstiller ingen krav om et *væpnet angrep*, eller at det må ha skjedd et visst antall voldtekter, men overgriperen må ha vært klar over de faktiske omstendigheter som "established the existence of an armed conflict".⁵⁶

Artikkel 6 lister opp ulike handlinger som konstituerer folkemord når de skjer med ”intent to destroy in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious grup”. En slik handling kan etter litra (b) være: ”[c]ausing serious bodily or mental harm to members of the group”. Tortur, voldtekt, seksuell vold eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling, kan være slike handlinger.⁵⁷ Voldtektsofferet må tilhøre en spesiell nasjonal, etnisk eller religiøs gruppe, eller et bestemt folkeslag for at voldtekten skal straffes som folkemord. Gjerningsmannen må ha hatt til hensikt å ødelegge hele eller deler av denne

---

⁵³ Som vist i punkt 1.4, viser tall at et fåtall av voldtektene i Darfur skjer i direkte forbindelse med et angrep. De fleste voldtektene skjer mens kvinner driver med daglige gjøremål, eller i forbindelse med opphold i leire for internt fordrevne. Med mindre det kan bevises at disse voldtektene er en del av en politisk linje som myndighetene aktivt fremmer eller oppfordrer til, kan disse tilfellene falle utenfor anvendelsesområdet til artikkel 7.

⁵⁴ Jf. the Elements of Crimes artikkel 7

⁵⁵ Jf. artikkel 8

⁵⁶ Jf. the Elements of Crimes artikkel 8

⁵⁷ Jf. the Elements of Crimes artikkel 6

gruppen som sådan, og handlingen må ha vært i samsvar med et tydelig mønster mot samme gruppe.⁵⁸

I sjette avsnitt i fortalen til Romastatuttene heter det at "it is the duty of every State to exercise its criminal jurisdiction over those responsible for international crimes". Utsagnet i fortalen følges ikke opp med en bestemmelse som forplikter statene til å straffeforfølge internasjonale forbrytelser, men statuttene legger opp til at partene har *hovedansvaret* for å straffeforfølge slike forbrytelser på det nasjonale plan. Det følger altså ingen direkte forpliktelse til straffeforfølgelse etter statuttene. Hvis fortalen sammenholdes med artikkel 1 og 17(1), ser man likevel at en stat må straffeforfølge alvorlige forbrytelser, for å forhindre at ICC utøver jurisdiksjon. Rettergang for ICC er siste utvei hvis de mislykkes i en genuin straffeforfølgelse.

2.4.1 Straffeansvar

I internasjonal strafferett er det et generelt prinsipp om at ingen kan bli holdt strafferettslig ansvarlig for en forbrytelse man ikke har begått, eller en straffbar unnlattelse man ikke har gjort seg skyldig i. Prinsippet har to sider: For det første kan ingen bli straffet for kriminelle handlinger begått av andre, for eksempel av en organisasjon man er tilsluttet. For det andre kan en person bare holdes strafferettslig ansvarlig dersom han har utvist *culpøs* atferd i forbindelse med en straffbar handling. En person kan med andre ord holdes ansvarlig for en forbrytelse dersom han mentalt har deltatt i, han har vært klar over eller på annen måte har støttet en straffbar handling, eller om han har vært uaktsom eller ikke har søkt å avverge en straffbar handling utført av underordnede.⁵⁹ Prinsippet om individuelt straffeansvar er kodifisert i Romastatuttene artikkel 25(2), som sier: "A person who commits a crime within the jurisdiction of the Court shall be individually responsible and liable for punishment in accordance with this Statute." Etter (3), kan man bli straffet for å ha utført

---

⁵⁸ *ibid.*

⁵⁹ Cassese (2003) s.136-137

handlingen selv, sammen med en annen person, eller dersom man har beordret, hjulpet eller på annen måte bidratt til å begå forbrytelsen. Jf. artikkel 27(1) gjelder prinsippet *alle* personer, og skiller ikke mellom statsledere og vanlige borgere. Dette er et grunnleggende og viktig prinsipp i internasjonal strafferett, for å kunne straffe statsledere og andre sentrale personer, som kan være underlagt immunitetsregler.

I artikkel 28 i statuttene er et annet viktig strafferettslig prinsipp slått fast; kommandoansvaret. Prinsippet går i hovedtrekk ut på at en overordnet kan holdes strafferettslig ansvarlig for en handling utført av en underordnet, dersom han ikke har ført tilstrekkelig kontroll med de underordnedes handlinger, og ikke har søkt å avverge forbrytelser. Dette straffeansvaret skiller seg fra det individuelle straffeansvaret, ved at en person kan holdes ansvarlig for forsømmelse eller unnløstelse, og ikke for en handling han selv har utført. Det betyr at en person kan holdes ansvarlig for brudd på en internasjonal *forpliktelse* som hviler på en overordnet leder, om å forhindre forbrytelser utført av underordnet.⁶⁰ Både militære og sivile ledere har ansvar for sine underordnedes kriminelle handlinger, men ansvaret for militære ledere er noe strengere, jf. artikkel 28(1). Etter (1) kan en militær leder holdes strafferettslig ansvarlig for forbrytelser begått av styrker ”under his or her effective command and control, or effective authority and control (...), as a result of his or her failure to exercise control properly” når lederen (a) visste eller burde vært klar over at styrkene begikk, eller var i ferd med å begå forbrytelsene, og (b) ”... failed to take all necessary and reasonable measures within his or her power to prevent or repress their commission”.⁶¹ Ansvaret skal være strengt og skal påse at militære ledere fører kontroll med underordnedes handlinger, og søker å avverge uakseptabel oppførsel.

---

⁶⁰ *ibid.* s.205

⁶¹ Artikkel 28(1) (b)

2.4.2 ICCs jurisdiksjon over Darfursituasjonen. Forholdet til Romastatuttene

2.4.2.1 Hvordan fikk ICC jurisdiksjon?

ICC fikk jurisdiksjon over Darfursituasjonen etter henvisning fra Sikkerhetsrådet den 31. mai 2005. Sikkerhetsrådet kan henvise situasjoner⁶² til ICC, jf. Romastatuttene artikkel 13 (b), og bestemmelsen sier at domstolen kan utøve jurisdiksjon over forbrytelser som nevnt i artikkel 5.⁶³ Henvisningen må være forankret i kapittel VII i FN-pakten, som gir Sikkerhetsrådet myndighet til å handle for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet.⁶⁴ Hvis Sikkerhetsrådet vurderer at en situasjon er en "trussel mot freden" eller et "brudd på fred", etter FN-paktens jf. 39, kan det etter artikkel 41 bestemme hvilke fredelige tiltak, dvs. tiltak uten bruk av makt, det vil sette i gang. En henvisning til ICC etter Romastatuttene artikkel 13 (b) kan være et slikt tiltak. En henvisning fra Sikkerhetsrådet blir gitt i form av en resolusjon, og er dermed bindende for alle FNs medlemsland, jf. paktens artikkel 25.

I henhold til statuttene må ICC foreta tre vurderinger, eller tre tester, for å avgjøre om den skal straffeforfølge saker. For det første skal ICCs påtalemyndighet, vurdere om den tilgjengelige informasjonen gir grunnlag for å tro at det har blitt begått forbrytelser innenfor rettens jurisdiksjonsområde.⁶⁵ Deretter må det vurderes om saken er tilgjengelig etter art. 17 om komplementaritet, og til sist, må påtalemyndigheten vurdere alvorligheten av forbrytelsen og om "the interests of justice" taler for straffeforfølgelse, jf. artikkel 53(1) (c). Etter at Sikkerhetsrådet henviste Darfursituasjonen til ICC den 31. mars 2005, vurderte påtalemyndigheten ved ICC situasjonen i henhold til Romastatuttene artikkel 15(2). Den mistenkte at det var begått forbrytelser innenfor domstolens jurisdiksjonsområde, og søkte

---

⁶² Romastatuttene skiller mellom en "situasjon" og en "sak". En "situasjon" referer til en krig eller en konflikt, mens en "sak" viser til en konkret hendelse i situasjonen hvor det er en eller flere navngitte (antatte) gjerningsmenn.

⁶³ Disse forbrytelsene er per i dag folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser.

⁶⁴ Jf. artikkel 39 i.f.

⁶⁵ Se artikkel 13 (b), jf. artikkel 15

the Pre-Trial Chamber for godkjennelse til å etterforske situasjonen videre.⁶⁶ Den 6. juni 2005 offentliggjorde Luis Moreno-Ocampo at påtalemyndigheten ville etterforske folkerettsbrudd i Darfur. Jurisdiksjonstesten synes derfor å være bestått. Noe av det mest interessante i Darfursituasjonen, er om testen om sakenes tilgjengelighet er oppfylt. Dette vil jeg si mer om i punkt 4.

2.4.2.2 Hvorfor henviste Sikkerhetsrådet Darfursituasjonen til ICC?

Det var flere årsaker til at Sikkerhetsrådet besluttet å henvise situasjonen til ICC. Som vist i punkt 2.3, vedtok Sikkerhetsrådet i gjentatte resolusjoner, at Sudan måtte få slutt på straffriheten for de som begikk brudd på internasjonal humanitær rett og menneskerettigheter. Sikkerhetsrådet uttrykte sin dype bekymring over at Sudan ikke fulgte forpliktelsene, og i resolusjon 1564 ba rådet om at "the Secretary-General rapidly establish an international commission of inquiry in order immediately to investigate reports of violations of international humanitarian law and human rights law in Darfur...". En undersøkelseskommisjon, ledet av Antonio Cassese, ble nedsatt for å undersøke brudd på internasjonal rett, for å vurdere om situasjonen konstituerte et folkemord og for å identifisere antatte gjerningsmenn slik at de kan holdes strafferettslig ansvarlig. Etter ca. fire måneder med etterforskning, kom rapporten fra undersøkelseskommisjonen.⁶⁷ Kommisjonen konkluderte med at det ikke foregikk et folkemord i Sudan, men den mente at situasjonen var så alvorlig at den anbefalte Sikkerhetsrådet å henvise situasjonen til ICC.⁶⁸ Kommisjonen la seks argumenter til grunn for hvorfor straffeforfølgelse ved ICC ville være hensiktsmessig. Blant annet mente kommisjonen at "investigation and prosecution of crimes perpetrated in Darfur would have an impact on peace and security. More particularly, it would be conducive, or contribute to, peace and stability in Darfur, by

---

⁶⁶ http://www.icc-cpi.int/library/cases/ICC-02-05-2_English.pdf

⁶⁷ *Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General.* (2005)

⁶⁸ *Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General.* (2005) s.145 flg

removing serious obstacles to national reconciliation and the restoration of peaceful relations”.⁶⁹ Kommisjonen viste her til Sikkerhetsrådets tidligere uttalelser om at det er viktig å få slutt på straffriheten, ikke bare på grunn av rettferdighet og av moralske grunner, men også for forsoning i regionen. Videre poengterte kommisjonen med at ”as the investigation and prosecution in the Sudan of persons enjoying authority and prestige in the country and wielding control over the State apparatus, is difficult or even impossible, resort to the ICC, the only truly international institution of criminal justice, which would ensure that justice be done”.⁷⁰

I resolusjonen 31. mai 2005 hvor Sikkerhetsrådet henviste situasjonen til ICC, vektla det behovet for å bekjempe straffriheten og understrekte hvor viktig straffeforfølgelse er for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Sikkerhetsrådet bekreftet at det handlet under kapittel VII, og at situasjonen i Darfur ”continues to constitute a threat to the international peace and security” slik at behovet for ”fight against impunity” og ”the need to promote healing and reconciliation”, er stort.

2.4.2.3 Sudans forhold til Romastatuttene

Det kan reises flere interessante spørsmål i forbindelse med henvisningen til ICC. For det første kan det spørres, i og med henvisningen, om Romastatuttene blir bindende for Sudan selv om de ikke har ratifisert statuttene. Utgangspunktet etter internasjonal rett klart: en multilateral avtale er ikke bindende for tredjeparter, jf. Wienkonvensjonen artikkel 34. Romastatuttene er taus med hensyn til hvordan ikke-parter skal forholde seg til statuttene etter en henvisning fra Sikkerhetsrådet. Man må derfor legge eksisterende internasjonal rett til grunn, slik at Sudan ikke vil bli bundet av statuttens bestemmelser som sådanne. Dette bekreftes også i resolusjon 1593, hvor Sikkerhetsrådet sier: “... recognizing that States not party to the Rome Statute have no obligation under the Statute”.

---

⁶⁹ *ibid.* s.145

⁷⁰ *l.c.*

Et annet spørsmål er om Sudan er forpliktet til å samarbeide med ICC. Et samarbeid mellom staten hvor forbrytelsene har skjedd og domstolen, vil i stor grad være en forutsetning for effektiv straffeforfølgelse i ICC, og kan være avgjørende for om domstolen vil fylle sitt mandat. Selv om ICC har stor myndighet, i og med at den kan holde gjerningsmenn strafferettslig ansvarlige for internasjonale forbrytelser, skiller den seg fra nasjonale domstoler på flere måter. En viktig forskjell er at domstolen ikke har eget politi og militære styrker som kan bidra med etterforskning og håndhevelse. Domstolen er derfor avhengig av hjelp og samarbeid fra stater i etterforskningen, for å innhente bevis, foreta arrestasjoner av mistenkte og for å overføre mistenkte til utøvende jurisdiksjoner.⁷¹ Stater som har ratifisert Romostatuttene *skal* samarbeide med domstolen i forbindelse med etterforskning og straffeforfølgelse av forbrytelser, jf. artikkel 86. For ikke-parter er det imidlertid ingen plikt til å samarbeide, men de kan avtale seg til et forpliktende samarbeid. Dette følger av artikkel 86(5), som sier at domstolen kan "invite any State not party to this Statute to provide assistance under this Part on the basis of an ad hoc arrangement, an agreement with such State or any other appropriate basis." Sudanske myndigheter har derfor ingen plikt til å samarbeide med ICC etter statuttene, med mindre de ønsker det selv. Eventuelle samarbeidsforpliktelser i forbindelse med ICCs jurisdiksjon må i stedet følge av pålegg fra Sikkerhetsrådet.

I resolusjon 1593 bestemte Sikkerhetsrådet at det "the Government of Sudan and all other parties to the conflict in Darfur, shall cooperate fully with and provide any necessary assistance to the Court and the Prosecutor pursuant to this resolution and, (...), urges all States and concerned regional and other international organizations to cooperate fully". På bakgrunn av denne resolusjonen er derfor Sudan forpliktet til å samarbeide fullt og helt med domstolen, samt å gi nødvendig assistanse i forbindelse med etterforskning og straffeforfølgelse. Sudan motsatte seg resolusjonen, men kan på bakgrunn av FN-pakten artikkel 25, ikke la være å følge Sikkerhetsrådets krav, uten å handle i strid med sine folkerettslige forpliktelser.

---

⁷¹ Zhu (2006) s.88

ICC er en uavhengig og selvstendig domstol, men når det gjelder forbrytelser begått i stater som ikke er part, ser man hvor avhengig domstolen er av oppfølging fra Sikkerhetsrådet for å kunne utøve effektiv jurisdiksjon. Om dette er en hensiktsmessig løsning kan diskuteres i og med at det kan være store interessenmotsetninger mellom jus og politikk. Sikkerhetsrådets medlemmers politiske interesser kan komme i konflikt med ønsket om rettferdighet og straffeforfølgelse av alvorlige forbrytelser, og dialoger i Sikkerhetsrådet kan dermed stoppe opp.⁷²

Med hensyn til prinsippet om at avtaler ikke er bindende for tredjeparter, er det spesielt to poenger det er interessant å notere seg. Det første gjelder partenes samarbeidsplikt med ICC etter statuttene. På bakgrunn av samspillet mellom Sikkerhetsrådet og ICC når det gjelder ikke-parters samarbeidsforpliktelser, ser vi at prinsippet i Wienkonvensjonen i disse tilfellene blir ”utvannet”. Ikke-parter får på bakgrunn av resolusjoner fra Sikkerhetsrådet likevel en forpliktelse til å samarbeide på samme linje som parter, selv om plikten følger av et annet rettsgrunnlag. I realiteten resulterer dette i at stater som ikke ønsket å ta del i domstolens arbeid, må bidra på grunn av medlemskap i FN. Det andre poenget, er at selv om en henvendelse fra Sikkerhetsrådet ikke medfører at Sudan er bundet av statuttene, vil domstolens komplementære rolle tre i kraft hvis Sudan *ikke* straffeforfølger voldtekter og andre forbrytelser innenfor domstolens jurisdiksjon på genuint vis. Statene har altså ingen plikt til å straffeforfølge internasjonale forbrytelser, men de blir stilt overfor en betingelse hvor de kan velge mellom å etterforske og straffeforfølge gjerningsmenn selv, eller å overlate det til domstolen. Dette vil være relevant i situasjoner hvor nasjonalstaten har evne, men mangler genuin vilje, til å straffeforfølge.⁷³ Også her ser man at Sudan i prinsippet *må* straffeforfølge forbrytelsene i henhold til statuttene, for å unngå at ICC skal kunne utøve sin jurisdiksjon.

---

⁷² Se mer om dette i punkt 5.

⁷³ Se mer om *genuin* straffeforfølgelse etter komplementaritetsprinsippet i punkt 4.1.

3 Sudans håndtering av krigsvoldtekter

Etter å ha slått fast at Sudan har en folkerettslig forpliktelse til å straffeforfølge krigsvoldtekter, jf. SP og Sikkerhetsrådets resolusjoner, skal jeg se nærmere på hva de har gjort, og hva de gjør, for å holde individene strafferettslig ansvarlige. Etter press fra FN og det internasjonale samfunn, har Sudan satt i gang flere tiltak for å etterforske og straffeforfølge voldtekter og andre brudd på menneskerettigheter og internasjonal rett. Jeg vil nå se på om myndighetene oppfyller sine folkerettslige forpliktelser, og se på om Sudan, som hovedansvarlige for å straffeforfølge folkerettsbrudd, tilfredsstiller kravene til en genuin straffeforfølgelse etter Romastatuttene.

Hvilke krav stilles så til en straffeforfølgelse? Som nevnt i punkt 2.2, følger det av SP artikkel 2(3), jf. artikkel 7, at et voldtektsoffer har rett til et effektivt rettsmiddel og at rettighetsbruddet skal bli vurdert av kompetente myndigheter, slik forstått at rettsforfølgelse er *den* ”effective” og ”necessary remedy” som det siktes til. For at en straffeforfølgelse skal være effektiv og et tilstrekkelig botemiddel, kreves det at straffeforfølgelsen har til *hensikt* å straffe den som er skyldig. Dersom straffeforfølgelsen ikke er ekte og rettferdig, og hensikten med den ikke er å avgjøre om den siktedes skyld, vil ikke Sudan ha oppfylt sine folkerettslige forpliktelser. Dette må også være tanken bak Sikkerhetsrådets pålegg til Sudan om å straffeforfølge de som bryter menneskerettigheter og internasjonal rett: straffeforfølgelsen må være genuin. I så måte vil kravene til straffeforfølgelse etter SP og resolusjonene, være de samme som kravene som legges til grunn i Romastatuttene, om at statene må ha en genuin vilje og evne til å straffeforfølge. For å tilfredsstille disse kravene må tre elementer være på plass: For det første, må forbrytelsene være straffbare, og lovgivningen må gi mulighet til en oppriktig og effektiv straffeforfølgelse. For det andre, må politiet eller andre myndigheter, ta i mot anmeldelser og etterforske antatte lovbrudd på en skikkelig måte. Sist, men ikke minst, må domstolene straffeforfølge antatte gjerningsmenn for å få frem sannheten, og med hensikt om å yte rettferdighet.

Jeg vil i det følgende først si noe om sudanske myndigheters erklærte syn på voldtekter i Darfur, og deretter vil jeg se på hvilke muligheter og begrensninger for straffeforfølgelse som følger av lovgivningen. Videre redegjør jeg for hvordan politiet håndterer (antatte) voldtektssaker, før jeg ser på domstolssystemet og i hvilken grad voldtektssaker blir ført for domstolene.⁷⁴

3.1 Myndighetenes syn på krigsvoldtekter

Selv om sudanske myndigheter har blitt presentert for omfattende beviser for voldtekter i Darfur, tar de ikke voldtektsproblemet på alvor. I 2004 avviste Hussain Ibrahim, som er minister i regjeringens kommisjon for *humanitarian affairs*, at voldtekt er et problem i Darfur: "[t]hat's not our culture. It's just impossible and all half-truths. Okay, maybe there are one case or two cases, like anywhere, like in the United States or Britain. But they are not widespread."⁷⁵ Myndighetene holder fast på at historiene og tallmaterialet er fabrikkert, og at de antatte ofrene lyver. Etter at MSF i Amsterdam ga ut rapporten *The Crushing Burden of Rape* i 2005, ble den britiske bistandssjefen for leger uten grenser i Nederland, Paul Foremann, arrestert i Sudan, og siktet for forbrytelser mot staten.⁷⁶ Rapporten fra MSF kritiserer forholdene i Darfur, og tallfester antall voldtekts ofre organisasjonen behandlet i en periode på fire og en halv måned i 2004 og 2005. I tillegg til arrestasjonen ble MSF anklaget for å publisere falske rapporter, undergraving av det sudanske samfunn og spionasje. Arrestasjonen indikerer at Sudan verken tar voldtektssakene, ofrene eller organisasjonene som arbeider i Darfur på alvor. Etter et besøk i Sudan bekreftet Louise Arbour, FNs høykommissjonær for menneskerettigheter, at myndighetene benekter at voldtekter skjer i Darfur: "The government as a whole is in denial about the scale and the

---

⁷⁴ Jeg støtter meg her til informasjon fra HRW i rapportene *Lack of Conviction* (2006) og *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur* (2008).

⁷⁵ Wax (2004)

⁷⁶ NTB (2005)

severity of the problems [rape].”⁷⁷ Den konsekvente avvisningen av voldtektsproblematikken som var tydelig fram til 2005, har avtatt noe de siste årene, men myndighetene tar fremdeles ikke fullt ansvar for hva kvinnene i Darfur blir utsatt for. Sudans president, Omar al-Bashir, uttalte i et intervju i 2007, at voldtekter ikke skjer i Sudan: ”it is not in the Sudanese culture or people of Darfur to rape. It doesn’t exist. We don’t have it.”⁷⁸ I desember 2007 rapporterte påtalemyndigheten i ICC til Sikkerhetsrådet om at kvinner og jenter som forlater leirene for internt fordrevne, for å samle vann, mat og ved, fremdeles blir angrepet og utsatt for seksuelle overgrep og voldtekter.⁷⁹ Kvinnene blir hånet, kalt slaver og horer, og blir oppfordret til å forlate området. Myndighetene nekter for angrepene, og presidenten uttalte i juli samme år at ”most of Darfur are now enjoying real peace. People are living normal lives”.⁸⁰

3.2 Sudansk lovgivning

I mange år besto lovgivningen i Sudan av en blanding av ”common law” og islamsk lov, men i 1983 ble islamsk sharia-lov, innført som den eksisterende lovgivningen i landet.⁸¹ Den ble forsterket i strafferetten gjennom the Criminal Act i 1991.⁸² I dag består gjeldende rett av en kombinasjon av tidligere ”common law”, sharia lovgivning og dekreter fra presidenten. Dette gjør at lovgivningen er uoversiktlig og vanskelig å analysere, ikke minst på grunn av presidentens vide myndighet til å endre gjeldende rett ved dekreter.

Straffeforfølgelse av internasjonale forbrytelser kan være utfordrende etter sudansk straffelov, siden verken forbrytelser mot menneskeheten, folkemord eller krigsforbrytelser

---

⁷⁷ Wax (2004)

⁷⁸ Curry (2007)

⁷⁹ *Sixth Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005)*, (2007), avsnitt 47, 53 og 84

⁸⁰ McDoom (2007)

⁸¹ Med ”common law” menes domstolsskapt lovgivning, se http://no.wikipedia.org/wiki/Common_law.

⁸² *Lack of Conviction*. (2006) s.5

er inkludert i lovgivningen, og heller ikke i statuttene som regulerer militæret. Selv om voldtekt og drap er forbudt etter straffeloven, vil ikke straffebudet vise hvilken sammenheng forbrytelsen skjedde i, som for eksempel som en del av et systematisk angrep mot en sivilbefolkning. I tillegg er det individuelle straffeansvar etter sudansk lovgivning begrenset. Militære ledere kan for eksempel ikke bli straffet på bakgrunn av kommandoansvaret. Omfanget av folkerettsbrudd i Darfur krever straffeforfølgelse av alle de ansvarlige, og det vil derfor være viktig å kunne straffe både de som begår forbrytelsene, og de overordnede som står bak planlegging og som gir ordre om angrepene.⁸³

En annen utfordring for en genuin straffeforfølgelse er de vide immunitetsreglene for militæret, politiet og sikkerhetsstyrker i Sudan. Artikkel 33 i the National Security Forces Act fra 1999 sier: "No civil or criminal proceedings shall be instituted against a member, or collaborator, for any act connected with the official work of the member, save upon approval of the Director". Artikkel 46 i the 1999 Police Forces Act sier tilsvarende: "No criminal procedure will be taken against any police officer for a crime committed while executing his official duty or as a consequence of those official duties without permission of the Minister of the Interior".⁸⁴ I følge et strafferettslig dekret fra 1995 har heller ikke straffedomstoler mulighet til å straffeforfølge medlemmer av militære styrker uten godkjenning fra styrkene selv, eller fra *the Chief Justice*.⁸⁵

3.2.1 Voldtekt i sharia lovgivningen

Voldtekt blir sett på som en alvorlig forbrytelse etter sharia loven, og kan straffes med fengsel i inntil ti år og med 100 piskeslag. Etter sharia kan voldtekt bare bevises ved erkjennelse fra overgriperen eller ved vitnesbyrd fra fire menn som var vitner til

---

⁸³ *Lack of Conviction*. (2006) s.16

⁸⁴ *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur*. (2008) s.25

⁸⁵ *ibid.* s.25-26

voldtekt. ⁸⁶ Selv om voldtekter i Darfur av og til skjer i offentlighet, er det sjelden at fire mannlige vitner vil bekrefte en voldtekt. Tre sjeiker i vest-Darfur meldte fra om overgrep, tortur mot sivile og voldtekt av en 36 år gammel kvinne i januar 2006. I følge HRW var ikke dette godt nok bevis for voldtekt, og sjeikene ble arrestert og siktet for falske anklager. ⁸⁷ Det ble ikke satt i gang noen etterforskning. Mange hevder at beviskravene nærmest er umulig å oppfylle, og at loven er ment å skulle virke forebyggende, ved å hindre utroskap på grunn av redsel for å bli straffet.

I følge the Evidence Act kan graviditet være et bevis på forbrytelser som utroskap, voldtekt og seksuelle overgrep, og etter sharia er det tre måter å bevise disse forbrytelsene på: ved en tilståelse, en vitneerklæring fra fire menn eller ved påvist graviditet. Hvis et voldtektsoffer blir gravid som følge av overgrepet, kan hun risikere å bli straffet etter Sudans utroskapslovgivning hvis hun ikke klarer å bevise voldtekt. ⁸⁸ Etter artikkel 145 og 146 i the Criminal Act er utroskap: "consensual sexual intercourse between a man and a woman who are not married. It is punishable by 100 lashes if the offender is not married, or by death if the offender is married". ⁸⁹ HRW har også meldt om flere saker hvor jenter under 18 år har blitt dømt for utroskap på grunn av graviditet, selv om utroskapslovgivningen bare gjelder for *voksne* som har hatt frivillig sex. ⁹⁰

3.2.2 Beviskrav

Etter sudansk lov skal politiet gi alle personer som er alvorlig skadet, inkludert voldtekts ofre, et såkalt "8 skjema". Skjemaet skal dokumentere funn etter en medisinsk behandling, og skal senere bli brukt som bevis i en eventuell straffesak. Skjemaet er

---

⁸⁶ *Lack of Conviction*. (2006) s.21

⁸⁷ *ibid.* s.30

⁸⁸ *The Administration Of Justice In Sudan: The Case Of Darfur*. (2007)

⁸⁹ *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur*. (2008) s.18

⁹⁰ *ibid.*

begrenset til å gjelde opplysninger om blødninger, om offeret nylig har mistet jomfrudommen og til funn av sæd. Det gis ingen mulighet for legen til å gi utfyllende informasjon om offerets fysiske tilstand etter voldtekten, som synlige kutt, slag- og sårskader, eller andre opplysninger. Inntil oktober 2005 krevde loven at voldtekts ofre kontaktet politiet for å få “8 skjemaet” *før* de søkte medisinsk behandling. Dette gjaldt uavhengig av offerets tilstand etter voldtekten, og førte til at flere kvinner ble avvist hos legen fordi de manglet skjemaet. Etter fokus på vanskeligheter rundt denne praksisen, ble den endret ved dekret i oktober 2005. Justisministeren sendte ut et rundskriv om at voldtekts ofre nå skal få medisinsk behandling *før* de kontakter politiet. Myndighetene sørget for å informere politi og helsepersonell om de nye reglene, og de garanterte at de ville ta affære om reglene ikke ble fulgt.

Som vist, er det flere mangler og begrensninger i lovgivningen som kan hindre tilfredsstillende straffeforfølgelser i Darfur.

3.3 Hvordan håndterer politiet voldtekter?

3.3.1 Praktiske og administrative utfordringer

Prosessen med å oppnå rettferdighet etter en voldtekt i Darfur er krevende for ofrene. Kvinnene, som ofte bor i små, avsidesliggende landsbyer, må gå langt for å komme til nærmeste politistasjon eller helsestasjon, de må sørge for at saken blir skikkelig registrert og presse på for at myndighetene skal straffeforfølge anmeldelsen. Prosessen krever innsats, penger, sosiale kontakter, støtte fra familie, venner og advokater.⁹¹ Dette er ressurser som de fleste kvinner i Darfur ikke er i besittelse av.

For kvinnene som blir utsatt for voldtekt, er det lokale politiet den første rettsinstansen å henvende seg til. Vitneerklæringer og rapporter fra Darfur viser imidlertid at politiet i

---

⁹¹ *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur.* (2008) s.17

mange tilfeller ikke tar kvinnene på alvor. Holdningen fra myndighetene om at historiene er fabrikkert, reflekteres også blant politiet, som møter dem med likegyldighet. I følge HRW rapporteres det blant annet at politiet forteller ofrene at de lyver og finner på historier, og at de derfor nekter å ta i mot anmeldelse og etterforske anklagene deres.⁹² I følge et FN dokument har også en politimann fortalt at han fikk ordre om ikke å ta i mot voldtektssaker fordi det er ”shameful” og ”brings a bad image to Sudan.”⁹³ HRW meldte også om at kvinner har blitt voldtatt av politimenn i leire for internt fordrevne, og at de derfor har liten tillit til politiet. Flere ofre unngår å anmelde saker siden ”police are part of the problem”.⁹⁴

Den 21. mars 2006 reiste medlemmer fra UNMIS Human Rights til politistasjonene Mershing og Manawashi for å undersøke politiets prosedyrer for å bekjempe kjønnsbasert vold.⁹⁵ Representantene fra UNMIS oppdaget at politistasjonene manglet prosedyrer for registrering av seksuell og kjønnsbasert vold, og at det ikke var kvinnelige politibetjenter på stasjonene. På politistasjonen i Mershing ikke hadde de ingen registrerte saker vedrørende kjønnsbasert vold, mens vakthavende leder ved Manawashi politistasjon innrømmet at et fåtall saker var rapportert og registrert, men at han ikke hadde oversikt over dem.⁹⁶ Arbour, har også rapportert at ”[c]ases where attempts are made by women to report to the police are disbelieved, or in any event, no further action is taken on their report.”⁹⁷ Medlemmer av Fur stammen, har sluttet å oppfordre kvinner om å melde overgrepene til politiet: ”It’s no use to report to police. They do nothing.”⁹⁸

---

⁹² *Lack of Conviction*. (2006) s.30

⁹³ l.c.

⁹⁴ *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur*. (2008) s.18

⁹⁵ *Third periodic report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the human rights situation in the Sudan*. (2006), avsnitt 66

⁹⁶ l.c.

⁹⁷ Wax (2004)

⁹⁸ *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur*. (2008) s.21

I tillegg til manglende vilje og likegyldighet ovenfor ofrene, mangler politiet også ressurser og nødvendig opplæring. Flere politistasjoner mangler elementært utstyr som kjøretøyer, telefoner, skrivesaker, nødvendige skjemaer og annet arbeidsverktøy for å foreta skikkelige etterforskninger. Dessuten har de liten trening i hvordan de skal håndtere en voldtektssak og hvordan de skal bistå ofrene.⁹⁹

3.3.2 Bevisinnsamling

Voldtekts ofre møter også store utfordringer når det gjelder innsamling av bevis. Både ofre og lokale advokater har rapportert om manglende rutiner for å samle og identifisere biologisk materiale, som for eksempel sæd. I de få tilfellene hvor det blir tatt sædprøver er det vanskelig å få dem fremkalt, siden de eneste laboratoriene som kan analysere DNA ligger i Khartoum.¹⁰⁰ Arbour har rapportert om saker hvor kvinner er blitt nektet adgang til konfidensiell medisinsk behandling for å fremskaffe beviser etter voldtekt. I et tilfelle ble en kvinne fjernet med makt fra en medisinsk klinikk for å ”be repeatedly examined against her will by government doctors.”¹⁰¹

Praksisen og bruken av “8 skjema” i voldtektssaker, har også vist seg å vanskeliggjøre voldtekts ofres mulighet til å bevise overgrepet. Som nevnt over, ble tidspunktet for når et voldtektsoffer kan oppsøke medisinsk hjelp etter en voldtekt, endret i 2005. Myndighetene har informert politi og helsepersonell om endringen, men *ofrene* mangler denne informasjonen. For å unngå det ubehagelige møtet med politiet, velger de i stedet å ikke oppsøke hjelp siden de ikke er klar over lovendringen. Ofrene vet heller ikke hvordan skjemaet skal fylles ut, og de kjenner ikke prosedyren for voldtektsanmeldelse. I noen

---

⁹⁹ *ibid.* s.21-22

¹⁰⁰ *The Administration Of Justice In Sudan: The Case Of Darfur.* (2007)

¹⁰¹ *Access to Justice for Victims of Sexual Violence.* (2005)

tilfeller har politiet også valgt å ikke registrere voldtekter fordi alvorligheten av de fysiske skadene, ikke har kommet klart fram av “8 skjemaet”.¹⁰²

De nye reglene har gjort det lettere for ofrene å oppsøke medisinsk hjelp, men problemene er ikke løst. I januar 2006 dokumenterte UNMIS Human Rights to saker hvor medisinsk personell nektet å gi medisinsk hjelp til kvinner som var voldtatt fordi de ikke hadde med seg “8 skjema” fra politiet. I et av disse tilfellene fikk offeret likevel en medisinsk undersøkelse, men den medisinske rapporten viste holdningen til legen som sa: “She had been beaten seriously on her back, there are marks showing the beatings but there was no indication of rape, her hymen was torn a long time before”.¹⁰³

Justisministeren har fulgt med på implementeringen av de nye reglene, og han ser en forbedring fra tidligere. I 2007 hadde han ikke mottatt noen rapporter hvor kvinner var blitt nektet medisinsk behandling fordi de ikke hadde med seg “8 skjema”.¹⁰⁴ Han kan ikke ha vært i besittelse av samme informasjon som UNMIS Human Rights fikk i 2006.

I flere tilfeller har FN-organer dokumentert at voldtekts ofre foretrekker å oppsøke medisinsk hjelp på klinikker drevet av internasjonale NGO-er, i stedet for på lokale helsestasjoner. Klinikkene er ofte bedre utrustet og er lettere tilgjengelig, blant annet ved at de ligger på leirområdet for internt fordrevne. Dessuten er mottagelsen vennligere og behandlingen er i større grad konfidensiell. Henvendelsene til NGO-ene innebærer likevel en redusert *access to justice* for voldtekts ofrene. Etter lovgivningen er det bare kvalifisert, medisinsk personell som er godkjent av staten som kan fylle ut et “8 skjema”. Flere NGO-er mangler den rette godkjennelsen, og dermed får ikke ofrene den nødvendige medisinske dokumentasjonen for å kunne bringe saken inn for rettssystemet.

---

¹⁰² A/HRC/6/19. (2007)

¹⁰³ *Third periodic report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the human rights situation in the Sudan.* (2006), avsnitt 65

¹⁰⁴ A/HRC/6/19. (2007)

3.4 Domstolene – blir krigsvoldtekter straffeforfulgt?

3.4.1 Domstolssystemet

Sudan har et omfattende domstolssystem. I 2005 ble det, med bakgrunn i grunnloven i Sudan, the Interim National Constitution, opprettet en uavhengig Constitutional Court som består av ni enheter.¹⁰⁵ Domstolen har jurisdiksjon over straffesaker som berører presidenten, visepresidenten, høyesterettsdommere og andre høytrangerte personer i landet. Videre består systemet av the National Supreme Court (Høyesterett), the National Courts of Appeal og andre nasjonale domstoler. Høyesterett er den øverste domstolen for straffesaker og for saker hvor det er idømt dødsstraff. Organiseringen av laverestående domstoler følger av the Judiciary Act fra 1986. Sudans 26 stater er inndelt i 133 distrikter, og alle stater har et dømmende organ bestående av statsdomstoler og distriktsdomstoler. Hver stat har en ankedomstol som har virkeområde for hele distriktet. Det er i utgangspunktet distriktsdomstolene som har jurisdiksjon over straffesaker.¹⁰⁶

I tillegg til disse ordinære straffedomstolene ble *the Chief Justice*, ved the Emergency and Public Safety Act og the Judiciary Act i 1997, gitt myndighet til å opprette spesialdomstoler for å behandle straffesaker og påfølgende anker. Siden 2001 har tre sett med slike domstoler blitt etablert. Domstolene var besatt av en sivil dommer sammen med et medlem fra militæret og et medlem fra politiet. Disse spesialdomstolene ble endret i 2003, og erstattet av *spesialiserte* domstoler, som kun er ledet av en sivil dommer uten juridisk bakgrunn, eller en person fra militæret. Domstolene har jurisdiksjon over saker som spesielt angår staten, som for eksempel spionasje, drap og ran. The Special Criminal Court on the Events i Darfur (SCCED) ble opprettet den 7. juni 2005, og domstolen har sete i hver av de tre Darfurregionene.¹⁰⁷ SCCED ble opprettet som et substitutt til ICC, og domstolen har jurisdiksjon over:

---

¹⁰⁵ Grunnloven gjelder mellom 2005 og 2011.

¹⁰⁶ *Lack of Conviction*. (2006)

¹⁰⁷ *ibid.* s.7-8

“(a) Acts which constitute crimes under the Sudan Criminal Act and any other penal Acts; (b) The criminal information submitted to it by the committee formed by the Minister of Justice (by order No 3/2005 dated 19.1.2005) to investigate into the alleged contraventions stated in the report of the Facts – Finding Committee. (c) Any other criminal information under any other law in accordance with a decision made by the Chief Justice.”¹⁰⁸

I desember 2005 ble jurisdiksjonen utvidet til også å gjelde internasjonal humanitær rett. I september 2005 opprettet justisministeren også et kontor i Khartoum, kalt the Specialized Prosecution for Crimes Against Humanity Office. Mandatet er å straffe brudd på internasjonal humanitær rett, brudd på traktater som Sudan er part i, samt andre forbrytelser som er en trussel mot menneskeheten. Sudan har dermed flere domstoler som kan behandle voldtektssaker fra Darfurregionen.¹⁰⁹

3.4.2 The Special Criminal Court on the Events in Darfur (SCCED)

Da SCCED ble opprettet, meldte sudanske myndigheter om at 160 navngitte personer var mistenkt for brudd på internasjonal rett, og skulle bli prøvd for domstolen. På tross av dette meldte HRW, et år etter opprettelsen, at domstolen bare hadde prøvd 13 saker.¹¹⁰ Informasjonen HRW var i besittelse av, viste at kun én av sakene, den såkalte ”Tama-saken”, gjaldt et angrep på sivilbefolkningen, mens resten av sakene gjaldt mindre alvorlige forbrytelser som væpnet ran, våpenbesittelse og drap; altså forbrytelser som kunne vært ført for de vanlige domstolene. Også i Tama-saken ble det tatt ut tiltale for mindre alvorlige forbrytelser. Tre personer ble tiltalt og dømt for tyverier begått dagen etter angrepet, mens det ikke ble tatt ut tiltale for forbrytelser begått under angrepene.

---

¹⁰⁸ <http://www.sudanjudiciary.org/newse/news.php?id=8>

¹⁰⁹ *Lack of Conviction*. (2006) s.9

¹¹⁰ *ibid.*

Med bare en ukes mellomrom meldte påtalemyndigheten i ICC at bare seks saker, med mindre enn 30 mistenkte, var ført for domstolen i løpet av det første året.¹¹¹ Kun 18 av de mistenkte var soldater, og alle var av lavere rang, mens resten av de mistenkte var sivile.¹¹² Dette på tross av at domstolen skulle holde *alle* gjerningspersoner til ansvar uavhengig av rang og tittel. I 2006 sa presidenten for SCCED, dommer Akbam: "Higher authorities are not interested in these cases to be presented to the court or for them to even come to the knowledge of the court".¹¹³

Kun en av sakene for SCCED fra det første året, gjaldt voldtekt. Dommer Akbam forklarte at årsaken til det lave antall saker for domstolen, var at ingen saker som gjaldt folkerettsbrudd var klare for rettergang. De seks sakene domstolen så langt hadde behandlet, var valgt blant sakene som skulle vært ført for de vanlige, nasjonale domstolene. Denne sammenblandingen av saker mellom spesialdomstolen og de vanlige domstolene, har vært vanlig etter opprettelsen av SCCED. HRW skrev i juni 2006: "at the same time the SCCED in Geneina was prosecuting a Central Police reservist for the shooting of an unarmed student (...), the regular Geneina criminal court was prosecuting a Central Police reservist for the rape of a ten-year-old girl in Mornei's displaced persons camp".¹¹⁴ Dette viser at det ikke går noe klart skille for jurisdiksjonen til de ulike domstolene i Sudan, og at alle domstolene pådømmer forbrytelser som skjer som et resultat av krigen, i stedet for de omfattende overgrepene som kan regnes som forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser.

---

¹¹¹ De ulike tallene fra som påtalemyndigheten og HRW offentliggjør med bare en ukes mellomrom, sier noe om hvor vanskelig det er å få tak i informasjon fra Darfur, og også at informasjonens troverdighet kan variere.

¹¹² *Third Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005)*. (2006) s.5

¹¹³ *Lack of Conviction*. (2006) s.26

¹¹⁴ *ibid.* s.10

3.4.3 Vanlige domstoler

Menneskerettighetsobservatører fra FN har overvåket 230 voldtektssaker i sudanske domstoler de siste årene, men bare i sju av sakene har tiltalte blitt dømt for voldtekt og andre seksuelle forbrytelser.¹¹⁵ I følge offisielle tall fra sudanske myndigheter ble det ført ti rettssaker for domstoler i Darfur i 2006, hvorav sju endte med domfellelse. Fra januar til oktober 2007 var det registrert 20 voldtektssaker.¹¹⁶ Det har så å si ikke vært noen domfellelser av sudansk politi og soldater for massevoldtekter. Det er som regel sivile eller laverestående soldater som blir straffeforfulgt, mens personer av høyere rang slipper unna.

På grunn av konflikten, står nasjonale myndigheter ovenfor store utfordringer med hensyn til effektive straffeforfølgelser. Det er vanskelig å få tilgang på informasjon, domstolens sikkerhet er sterkt svekket. Flere av domstolens ansatte er flyttet til andre og sikrere områder med forbud om å reise tilbake av sikkerhetshensyn. I tillegg er flere av dommerne i spesialdomstolene opptatt av andre gjøremål i hovedstaden, mens de venter på at etterforskningen skal gi resultater og rettssaker kan starte i Darfur.¹¹⁷

3.5 Konklusjon

Det er hevet over enhver tvil at rettssystemet i Darfur står overfor store vanskeligheter når det gjelder å straffe voldtekter i regionen. Som vist ovenfor, består vanskelighetene både av mangler og begrensninger i rettssystemet, og av at den væpnede konflikten har ødelagt og omplassert den normale infrastrukturen i rettssystemet. Mangelfull lovgivning og håndheving ved domstolene, strenge beviskrav, politiets dårlige behandling av voldtektsofre, manglende rutiner for registrering av saker og andre praktiske utfordringer i forbindelse med innsamling av bevis, er noen av problemene myndighetene må ta tak i

---

¹¹⁵ Lynch (2005)

¹¹⁶ *Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur*. (2008) s.19-20

¹¹⁷ *Third Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005)*. (2006) s.6

dersom Sudan skal kunne oppfylle sine folkerettslige forpliktelser. I tillegg fører likegyldighet og stigmatisering av ofrene til at terskelen for anmeldelse er høy, og forhindrer kvinner fra å anmelde sakene.

Dette er en viktig del av bildet og forståelsen rundt krigsvoldtekter i Darfur, og kan være et av svarene jeg lette etter da jeg innledningsvis spurte om det var noe ved *prosessen* som kan forklare at det er få voldtektssaker for domstolene. I en rapport fra FNs høykommisjoner for menneskerettigheter, står det: "Rape and gang rape continue to be perpetrated by armed elements in Darfur, some of whom are members of law enforcement agencies and armed forces, and the government appears either unable or unwilling to hold them accountable. (...) Many women do not report incidents, out of fear of reprisals, and are discouraged from reporting by the lack of redress for sexual violence."¹¹⁸ Dette stemmer med informasjonen jeg har funnet.

Hovedårsaken til manglende straffeforfølgelse, synes å være at myndighetene ikke erkjenner at voldtekt er et stort problem, og ikke minst deres manglende politiske vilje til å håndtere voldtektssakene på en skikkelig måte. Dels består dette i likegyldighet og manglende tilrettelegging for anmeldelser og etterforskning, og dels består det av at lovverket ikke er lagt til rette for en effektiv og troverdig straffeforfølgelse. I tillegg er evnen til en effektiv og skikkelig straffeforfølgelse for domstolene svekket, på grunn av konflikten og de kaotiske forholdene.¹¹⁹

---

¹¹⁸ Lynch (2005)

¹¹⁹ Det kan derimot hende at sakene kunne vært straffeforfulgt på en skikkelig måte ved andre domstoler i Sudan.

4 Komplementaritetsprinsippet

Som nevnt innledningsvis er Darfursituasjonen den første virkelige testen for komplementaritetsprinsippet, og det er tre grunner til at situasjonen er spesiell: For det første er ikke Sudan part i Romastatuttene, så det er interessant å se hvordan prinsippet virker overfor en stat som ikke har en *traktatfestet* samarbeidsplikt med domstolen. For det andre er det første gang Sikkerhetsrådet har benyttet seg av muligheten til å henvise en situasjon etter Romastatuttene artikkel 13 (b), jf. FN-pakten kapittel VII. Sist, men ikke minst, hevder Sudan at de selv er i stand til å straffeforfølge brudd på internasjonal rett, og de avviser at ICC kan utøve jurisdiksjon, jf. komplementaritetsprinsippet. Det er dette siste punktet jeg skal redegjøre for her.

Utover å ha jurisdiksjon over situasjonen må komplementaritetsprinsippet, eller det såkalte *tilgjengelighetskriteriet*, være oppfylt. Etter å ha konkludert med at Sudan ikke følger sine folkerettslige forpliktelser ved å straffeforfølge krigsvoldtekter, skal jeg redegjøre for hvordan domstolens komplementære rolle fungerer i Darfursituasjonen. Jeg redegjør først for formålet med, og innholdet i, komplementaritetsprinsippet. Deretter stiller jeg spørsmålet *om* prinsippet får anvendelse i situasjonen, på tross av henvisningen fra Sikkerhetsrådet. Videre gis en vurdering av hvordan prinsippet fungerer i praksis når Sudan nekter å samarbeide, og utnytter mulighetene som ligger i prinsippet for å forhindre at ICC kan utøve jurisdiksjon. Har prinsippet den ønskede effekten når Sudan tar rettslige skritt for å parere ICCs påtalemyndighet i å gripe inn i situasjonen? Er det en genuin vilje til å straffeforfølge sakene fra Sudans side, eller motiveres Sudan av et ønske om å verne om statssuvereniteten og å sette ICC ut av spill? Avslutningsvis gir jeg en kritikk av prinsippet, og ser på ulike muligheter for forbedring.

4.1 Komplementaritetsprinsippet, artikkel 17

4.1.1 Bakgrunn og formål

En av årsakene til at statene gikk med på å etablere ICC, var at domstolen skulle være komplementær og ikke erstatte nasjonale domstoler.¹²⁰ Prinsippet blir sett på som hjørnesteinen i Romastatuttene, og blir regnet for å være den avgjørende faktoren for om domstolen vil lykkes eller ikke: "Its interpretation and application will strongly determine the acceptance and hence the success of the ICC".¹²¹ Det er en nær sammenheng mellom komplementaritetsprinsippet og Romastatuttens formål. Statuttens formål kan leses ut av fortalen. I tredje avsnitt står det at alvorlige forbrytelser "threaten the peace, security and well-being of the world", og videre i avsnitt fem, at domstolen skal søke å forebygge, og unngå straffrihet for, internasjonale forbrytelser. Komplementaritetsprinsippet er med på å bestemme hvordan disse formålene kan oppnås, og det må derfor tolkes i lys av dem.¹²²

Som ethvert internasjonalt organ som bygger sin eksistens på velvilje og samarbeid fra stater, er ICC avhengig av staters støtte både for å eksistere og for å fungere.¹²³ Denne støtten ville den ikke fått, dersom domstolen i for stor grad hadde blandet seg opp i statenes nasjonale rettsforfølgelser, og dermed begrenset statenes suverenitet. Derfor søker komplementaritetsprinsippet å ivareta nasjonalstatenes suverenitet og deres strafferettslige integritet, ved *kun* å gripe inn når nasjonale domstoler ikke etterforsker og straffeforfølger saker på en tilfredsstillende måte.¹²⁴ Prinsippet om komplementaritet skal også sørge for at ICCs innblanding er effektiv når stater mislykkes. Ellers vil tilliten til domstolene svekkes,

---

¹²⁰ ICC skiller seg dermed i stor grad fra *ad hoc*-domstolene ICTY og ICTR, som har fortrinn på straffeforfølgelse av forbrytelser begått under krigene i tidligere Jugoslavia og Rwanda. Disse domstolene ble opprettet av Sikkerhetsrådet, som handlet under kapittel VII i paktens, og var ikke et resultat av multilaterale forhandlinger slik som for ICC.

¹²¹ Razesberger (2006) s.18

¹²² Stigen (2005) s.28

¹²³ *ibid.* s.29

¹²⁴ *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court.* (1999) s.384

og gjerningsmenn vil gå fri.¹²⁵ Prinsippet skal også ivareta at det kun er saker som fortjener domstolens oppmerksomhet, som blir straffeforfulgt. Grunnlaget for vurderingen følger av artikkel 53(1) (c), hvor det avgjørende er hva som er i "the interests of justice". Denne vurderingen vil i stor grad være politisk, men det er opp til påtalemyndigheten ved ICC å bestemme hvilke saker den skal fokusere på, og hvilke saker som er mest alvorlige. Påtalemyndigheten er ikke underlagt staters, eller andre organers, instruksjonsmyndighet, noe som kunne ha undergravid domstolens troverdighet.

Det følger både av avsnitt ti i fortalen, og av artikkel 1, at domstolen skal være komplementær. Artikkel 1 sier at ICC "shall be complementary to national jurisdictions". Domstolens komplementære rolle trer i kraft når en stat mangler evne eller vilje til å gjennomføre en genuin straffeforfølgelse av forbrytelser innenfor domstolens jurisdiksjonsområde.¹²⁶

4.1.2 Prinsippets innhold

Komplementaritetsprinsippet har kommet til uttrykk i artikkel 17(1), som behandler "[i]ssues of admissibility". Jf. (1) kan domstolen utøve jurisdiksjon over saker hvor en stat er (a) "unwilling or unable genuinely to carry out the investigation or prosecution", eller (b) hvor en stat har etterforsket en sak, men valgt å ikke straffeforfølge den, og "the decision resulted from the unwillingness or inability of the State genuinely to prosecute". For å forstå innholdet i prinsippet, må det redegjøres for begrepene "genuine", "unwilling" og "unable". Det vil jeg gjøre nedenfor.

---

¹²⁵ Stigen (2005) s.30

¹²⁶ Jf. artikkel 17 (1)

4.1.2.1 Kravet om en genuin straffeforfølgelse

Bestemmelsen krever at en stat etterforsker og straffeforfølger en sak på genuint vis. Hvis den ikke gjør det, kan ICC gripe inn. En genuin straffeforfølgelse innebærer både et *krav* til statenes rettergang, og en *begrensning* for ICC til å gripe inn.¹²⁷ Ordet ”genuin” har både en objektiv og en subjektiv side: For at en straffeforfølgelse skal være ”genuin”, må den være det den utgis for å være, altså et objektivt element, og den må ha de rette intensjonene, et subjektivt element. Begge elementene må være oppfylt for at en straffeforfølgelse skal være genuin: ”a national proceeding which possesses the objective characteristics of such proceeding, will still fail the test if it is subjectively carried out with wrong intentions. Conversely, a proceeding carried out with the best intentions will still fail if certain objective criteria are not met”.¹²⁸

I Romastatuttene er det rom for at stater har ulike straffeprosessuelle regler, og at straffeforfølgelse skjer på ulike måter. Likevel må visse forventninger til en genuin straffeforfølgelse legges til grunn. For det første må det forventes at den siktede får en upartisk rettssak og at rettsikkerheten ivaretas. Videre må det forventes at offeret får prøvd sin sak på en rettferdig og effektiv måte, og til sist må det forventes at nasjonale rettsinstanser er utprøvd, før en eventuell internasjonal domstol tar over.¹²⁹

4.1.2.2 Manglende vilje

Å mangle vilje, eller å være uvillig, til å straffeforfølge en forbrytelse, innebærer et *bevisst* valg. I slike tilfeller velger en stat å skjerme en gjerningsmann ved å sørge for straffrihet. I kravet om at statene må vise tilstrekkelig vilje, ligger en forventning om straffeforfølgelse i god tro. En stat som straffeforfølger i god tro, viser tilstrekkelig *vilje* etter artikkel 17(1), selv om den ikke lykkes i å holde gjerningsmannen strafferettslig ansvarlig. Det kan

---

¹²⁷ Stigen (2002) s.105

¹²⁸ *ibid.* s.106

¹²⁹ Se mer om disse kravene i Stigen (2005) s.108-112

derimot hende at staten har manglende *evne* til å gjennomføre en genuin rettergang. Dersom staten underveis i straffeforfølgelsen mister sin gode tro, og frykter at gjerningsmannen vil gå fri uten at den gjør noe med det, kan den være uvillig til å gjennomføre en genuin rettergang.¹³⁰

Artikkel 17(2) lister opp tre momenter, som domstolen skal vurdere når den skal avgjøre om en stat er uvillig: "In order to determine unwillingness in a particular case the Court shall consider, having regard to the principles of due process recognized by international law, whether one or more of the following exist, as applicable".¹³¹ Jf. litra (a), kan en stat mangle vilje i tilfeller hvor det er tatt rettslige skritt mot en person, eller hvor det er tatt en avgjørelse, men hvor hensikten har vært å skjerme personen fra straffeforfølgelse. Å arrangere en såkalt "sham trial" kan for eksempel være aktuelt når den som har begått forbrytelsen er en statsleder eller en annen viktig person, og myndighetene ønsker at han skal gå fri. Etter litra (b) kan det være et tegn på uvilje dersom straffeforfølgelsen har tatt urimelig lang tid og det ikke samsvarer med intensjonen om å holde den siktede til ansvar. Uvilje kan også vises ved at straffeforfølgelsen ikke er upartisk eller uavhengig, jf. litra (c).¹³² Etter ordlyden i bestemmelsen er det uklart om listen er ment å være uttømmende eller ikke. I følge Stigen er det "[i]mportantly, an interpretation of the list as exhaustive is supported by the fact that the factors were introduced as a means of limiting the discretion and making the test more objective. (...) On balance, it is therefore submitted that the list is exhaustive."¹³³

---

¹³⁰ *ibid.* s.114

¹³¹ Jf. artikkel 17(2)

¹³² For en utdypende redegjørelse av disse momentene, se Stigen (2005) s.115-128

¹³³ *Ibid.* s.117

4.1.2.3 Manglende evne

I konfliktsituasjoner er det ikke uvanlig at landets rettssystem kollapse. Selv om myndighetene har vilje til å straffeforfølge, har de kanskje ikke tilstrekkelig *evne* til å gjennomføre straffeforfølgelse på en skikkelig måte. Romastatuttene definerer ikke hva som menes med manglende evne, men artikkel 17(3) sier at domstolen skal vurdere ”whether, due to a total or substantial collapse or unavailability of its national judicial system, the State is unable to obtain the accused or the necessary evidence and testimony or otherwise unable to carry out its proceedings.” Den vanligste formen for manglende evne, er når det nasjonale rettsapparatet ikke har mulighet til å straffeforfølge forbrytelser i det hele tatt. Det kan også hende at en stat *både* mangler vilje *og* evne til å gjennomføre en genuin straffeforfølgelse. Det kan være tilfellet hvor en stat er klar over at den ikke vil klare å gjennomføre en genuin straffeforfølgelse, men tar rettslige skritt for å straffeforfølge likevel.¹³⁴

4.2 Gjelder komplementaritetsprinsippet i Darfursituasjonen?

Før jeg redegjør for hvordan komplementaritetsprinsippet fungerer i Darfursituasjonen, er det aktuelt å avklare *om* prinsippet får anvendelse. Da Sikkerhetsrådet opprettet *ad hoc*-domstolene ICTY og ICTR på 90-tallet, fikk domstolene en fortrinnsrett til å straffeforfølge forbrytelser (primærjurisdiksjon) i forhold til de nasjonale rettsapparatene. Det kan derfor spørres om ICC på grunn av henvisningen fra Sikkerhetsrådet, jf. Romastatuttene artikkel 13 (b), også ble gitt en slik *primærjurisdiksjon* i Darfursituasjonen.

Romastatuttene regulerer ikke dette direkte, og artikkel 17 skiller ikke mellom de ulike utløsningsmekanismene for straffeforfølgelse ved ICC. I lys av formålene med Romastatuttene, er det ingen grunn til at domstolens komplementære rolle *ikke* skal gjelde også i disse situasjonene. Nasjonalstatenes strafferettslige integritet skal i utgangspunktet

---

¹³⁴ Se mer i Stigen (2005) s.129-139

også respekteres av Sikkerhetsrådet.¹³⁵ Moreno-Ocampo uttalte, etter henvisningen fra Sikkerhetsrådet: ”I am required under the Statute to assess factors including crimes *and admissibility*”.¹³⁶

Når en situasjon blir henvist fra Sikkerhetsrådet jf. artikkel 13 (b), er det fordi den representerer en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og Sikkerhetsrådet mener at straffeforfølgelse av forbrytelser vil bidra til å gjenopprette freden. FNs og ICCs målsetninger overlapper derfor til en viss grad. Selv om FN og ICC har felles målsetninger, vil FN ha det overordnede ansvaret for å gjenopprette og opprettholde fred og sikkerhet. Presidenten i ICC har uttalt at Romstatuttene har formål ”which overlap with the goals of the UN. [...] To achieve our collective aims, our institutions must work together [...] Cooperation is important because the Court and the UN are part of an interdependent system of international law and justice”.¹³⁷ Dette understreker at ICC er en selvstendig institusjon. Domstolen er ikke underlagt FN, men et visst samspill mellom Sikkerhetsrådet og ICC er nødvendig. Artikkel 2 i statuttene regulerer forholdet mellom ICC og FN, og bestemmer at ”[t]he court shall be brought into relationship with the United Nations through an agreement to be approved by the Assembly of States Parties to this Statute”.

FN-pakten gjelder bare for stater, og ICC er dermed ikke bundet av resolusjoner fra Sikkerhetsrådet, jf. FN-pakten artikkel 25. ICC er dermed ikke underlagt FNs *instruksjonsmyndighet*, og domstolen kan ikke bli pålagt å utøve primærjurisdiksjon i situasjoner.¹³⁸ Det betyr også at påtalemyndigheten selv skal vurdere hvilke saker den vil

---

¹³⁵ Stigen (2005) s.190

¹³⁶ *ibid.* s.191

¹³⁷ *ibid.* s.188

¹³⁸ Dersom Sikkerhetsrådet ønsker at en domstol skal utøve primærjurisdiksjon over en situasjon, har den kompetanse til å opprette en *ad hoc*-domstol, jf. FN-pakten kapittel VII.

etterforske og straffeforfølge, og at den ikke er bundet av funnene til den internasjonale undersøkelseskommissjonen for Darfur.¹³⁹

I resolusjon 1593 sa Sikkerhetsrådet at det “encourages the Court, as appropriate and in accordance with the Rome Statute, to support international cooperation with domestic efforts to promote the rule of law, protect human rights and combat impunity in Darfur”.¹⁴⁰ Sikkerhetsrådet bekreftet at domstolen skal samarbeide med Sudan, og at Sudan *fortrinnsvis* skal straffeforfølge forbrytelsene på nasjonalt nivå, og at henvisningen ikke endrer ved domstolens komplementære rolle. Det kan derfor slås fast at ICC *ikke* får primærjurisdiksjon på bakgrunn av en henvisning fra Sikkerhetsrådet.¹⁴¹

4.3 Komplementaritetsprinsippet i praksis

Helt siden krigen startet i 2003, har Sudan vært imot enhver form for internasjonal innblanding. Dette gjelder ikke bare innblanding i forbindelse med straffeforfølgelse, men også fra fredsbevarende styrker. Myndighetene hevder at konflikten er politisk; en stammekonflikt de best kan ordne opp i selv. Dette synet ble ikke endret da Sikkerhetsrådet henviste situasjonen til ICC. Myndighetene i Sudan hevder fortsatt at de har vilje og evne til å straffe de ansvarlige for internasjonale forbrytelser, selv om de så langt ikke har vist dette i praksis. Siden ICC fikk saken henvist fra Sikkerhetsrådet, har sudanske myndigheter forsøkt å holde påtalemyndigheten i ICC på avstand. Myndighetene har søkt å parere påtalemyndighetens rettslige skritt, slik at det nødvendige tilgjengelighetskriteriet ikke skal være oppfylt. Opprettelsen av SCCED dagen etter at Moreno-Ocampo annonserte at han ville starte etterforskning i Sudan, kan tyde på at myndighetenes *egentlige* motivasjon for å

---

¹³⁹ Dette viste lederen for påtalemyndigheten, Luis Moreno-Ocampo, da han mottok en konvolutt fra kommisjonen med rundt femti navngitte personer som kommisjonen mistenkte sto bak forbrytelser i Darfur. Moreno-Ocampo valgte å se bort fra informasjonen, og startet en selvstendig etterforskning. Bothe, Michael. (2007) s.16

¹⁴⁰ S/RES 1593 (2005)

¹⁴¹ Se mer i Stigen (2005) s.188-200

opprette domstolen, er å verne om statens suverenitet og sørge for at ICC ikke skal kunne utøve jurisdiksjon, heller enn å gjennomføre genuine straffeforfølgelser: ”The timing of the establishment of the SCCED belies a motivation for the establishment of the Court beyond that of offering accountability and justice to victims of war crimes in Darfur. Statements made by senior Sudanese government officials at the time made clear that one goal in establishing the SCCED was to divest the ICC of jurisdiction.”¹⁴² Dette forsterkes av uttalelser fra Sudans innenriksminister, Zubeir Bashir Taha, som den 6. august 2007 uttalte: “The Prosecutor has no jurisdiction here. He is an intruder.”¹⁴³

Sudans justisminister hevder også at Sudan selv er i stand til å straffeforfølge de som har brutt internasjonal rett.¹⁴⁴ Likevel uttalte Ahmad Harun¹⁴⁵ i et intervju, at sudanske myndigheter mener at å gå rettens vei vil forverre situasjonen i Darfur: “This is a political case in the first place, and its solution is a political solution. Any attempt to employ the tools of the law will bring the case to square one and will add more complications to this sensitive case. (...) Since this is a political process, it is tied to a set of postulates and to a set of varying circumstances. But the position of the Government is clear, namely that the ICC has nothing at all to do with this issue.”¹⁴⁶ Det kan derfor virke som om myndighetene ikke har noe egentlig ønske om å straffeforfølge de som står bak forbrytelsene, men at de i stedet tar rettslige skritt for å holde ICC på avstand.

Etter omfattende undersøkelser utstedte påtalemyndigheten ved ICC to arrestordrer den 27. april 2007, og slo med dette fast at Sudan mangler genuin vilje eller evne til å straffeforfølge disse sakene nasjonalt.¹⁴⁷ Ahmad Harun og Ali Kushayb er mistenkt for å

---

¹⁴² *Lack of Conviction*. (2006) s.1

¹⁴³ *Sixth Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005)*. (2007), avsnitt 14

¹⁴⁴ Sudan Tribune 07.03.07

¹⁴⁵ Den samme Harun som det er tatt ut arrestordre mot, og som er minister for *humanitarian affairs* i Darfur.

¹⁴⁶ Le Fraper (2007)

¹⁴⁷ http://www.icc-cpi.int/library/cases/ICC-02-05-01-07-2-Corr_English.pdf og http://www.icc-cpi.int/library/cases/ICC-02-05-01-07-3-Corr_English.pdf

stå bak totalt 51 forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser i Darfur.¹⁴⁸ Blant mistankene er voldtektsforbrytelser og integritetsforbrytelser mot kvinner og jenter fra Fur-stammen.

Det er over et år siden påtalemyndigheten i ICC tok ut arrestordrene, men Sudan viser ingen vilje til å samarbeide med domstolen eller til å overlevere de to mistenkte. De viser heller ingen vilje til å straffeforfølge de mistenkte selv. ”The GoS [Government of Sudan] has continued to publicly insist that it is willing and able to prosecute all those responsible for serious crimes. However, the GoS has now known specifically the nature of the case against Ahmad Harun and Ali Kushayb for ten months and has taken no further steps.”¹⁴⁹ Etter at ICCs påtalemyndighet startet etterforskning av Kushayb, startet også sudanske myndigheter en nasjonal etterforskning. Kushayb ble holdt i varetekt i en periode, mens han ble etterforsket for internasjonale forbrytelser. Han ble imidlertid ikke overlevert til domstolen, og i slutten av september 2007 ble han løslatt på grunn av manglende beviser.¹⁵⁰ ”The decision to try Ali [Kushayb] immediately following the ICC prosecutor’s announcement is obviously an attempt to pre-empt the international court case, said Sara Darehshori, senior counsel in HRW’s International Justice program.”¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Harun var innenriksminister i Sudan i perioden 2004 til 2005, og skal ha koordinert militæret, politiet og sudansk sikkerhetstjeneste, samt bidratt til å rekruttere, finansiere og gi våpen til medlemmer av Janjaweed. Han mistenkes for å ha vært klar over den fellesmilitære planen om omfattende angrep på sivilbefolkningen, og for å personlig ha deltatt i angrepene. Kushayb er en høyt rangert militær leder, som hadde ansvar for tusenvis av soldater og medlemmer fra Janjaweed fra august 2003 til mars 2004. ICCs påtalemyndighet mener det er grunn til å tro at Kushayb sto bak implementeringen av myndighetenes ”counter-insurgency strategy”, som resulterte i de internasjonale forbrytelser han nå er mistenkt for. I tillegg mistenkes han for å ha deltatt personlig i angrep rettet mot sivile.

¹⁴⁹ *Sixth Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005)*. (2007), avsnitt 13

¹⁵⁰ c.l.

¹⁵¹ HRW 07.03.07

Sudanske myndigheter startet også etterforskning av Harun, med bakgrunn i ICCs påtalemyndighets mistanker om hans deltagelse i forbrytelser i Darfur. Myndighetene avsluttet etterforskningen og mener saken er avsluttet: "Harun has been interrogated about the allegations, and there is no case. The evidence does not stand scrutiny, and whether it does or not, it is a matter for Sudan to decide and act upon", sa innenriksministeren i 2007.¹⁵² Også her parerte myndighetene i Sudan ICCs straffeforfølgelse, slik at ICC ikke kunne gripe inn så lenge Sudan selv straffeforfulgte Harun.

Alvorlige internasjonale forbrytelser fortsetter å skje i Darfur, og Harun har fortsatt en rolle å spille i dette. Etter at etterforskningen ble avsluttet, ble han minister for *humanitarian affairs* i Darfur. Han er dermed i en posisjon hvor han kan kontrollere hverdagen til de som er fordrevet grunnet hans (antatte) tidligere handlinger. Det er ingen tegn til at verken Kushayb eller Harun vil bli utsatt for nasjonal straffeforfølgelse i Sudan. I stedet har altså Harun blitt forfremmet, og Kushayb beveger seg fritt rundt i landet.¹⁵³

Ali al Mardi, Sudans justisminister, har sagt at ethvert forsøk på å arrestere Harun og Kushayb gjennom Interpol vil bli sett på som "kidnapping and internasjonal piracy".¹⁵⁴ Sudans president har også understreket dette, og sagt at Sudan aldri vil utlevere noen av sine innbyggere til ICC eller andre internasjonale domstoler.¹⁵⁵ ICC har dermed få muligheter til å få tak i Harun og Kushayb, så de kan bli stilt for retten. Jf. Romastatuttene artikkel 86 skal partene bidra i straffeforfølgelsesprosessen, og Sikkerhetsrådet har også forpliktet FN-medlemmene til å samarbeide, jf. resolusjon 1593. Påtalemyndigheten ved ICC kan likevel ikke kreve bistand fra andre stater, for å pågripe Harun og Kushayb, så lenge de befinner seg på Sudans territorium. Dette vil være i strid med folkeretten, og et brudd på Sudans suverenitet. Det er først hvis Harun og Kushayb forlater landet, at politi

---

¹⁵² *Sixth Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005)*. (2007), avsnitt 14

¹⁵³ *ibid.* avsnitt 4

¹⁵⁴ *ibid.* avsnitt 13

¹⁵⁵ Osman (2007)

og håndhevelsesmyndigheter fra andre stater, kan bistå ICC med en utlevering av de mistenkte.

ICC har få muligheter til å *tvinge* Sudan til å samarbeide. Den er avhengig av at Sikkerhetsrådet følger opp henvisningen, og at de setter makt bak samarbeidsforpliktelsen i resolusjon 1593. Jf. artikkel 87(7), kan domstolen rette en "klage" over Sudans mangel på samarbeid til Sikkerhetsrådet: "Where a State Party fails to comply with a request to cooperate by the Court contrary to the provisions of this Statute, thereby preventing the Court from exercising its functions and powers under this Statute, the Court may make a finding to that effect and refer the matter to the Assembly of States Parties or, where the Security Council referred the matter to the Court, to the Security Council." I situasjoner som er henvist fra Sikkerhetsrådet, får domstolen en *utvidet* mulighet til hjelp fra rådet i forhold til situasjoner som er henvist fra staten selv, og hvor ICCs påtalemyndighet har startet etterforskning på eget initiativ, jf. artikkel 13 (a) og (c). Det at Sikkerhetsrådet kan legge et press på staten, kan ses i sammenheng med alvorligheten i de situasjoner som rådet henviser til ICC. Disse situasjonene regnes som en trussel mot fred og sikkerhet, og Sikkerhetsrådet har vurdert at straffeforfølgelse vil være viktig for å opprettholde og gjenopprette internasjonal fred og sikkerhet.

4.4 Kritikk av komplementaritetsprinsippet

Selv om ICCs påtalemyndighet i utgangspunktet kan straffeforfølge saker i henhold til komplementaritetsprinsippet, ser vi her hvordan sudanske myndigheter på lovlig vis kan innrette seg etter mulighetene som følger av artikkel 17(1), og dermed forhindre ICC i å utøve jurisdiksjon. Sudan har handlet innenfor rammene som følger av prinsippet, når de har parert påtalemyndigheten ved ICC sine rettslige skritt, ved å opprette en spesialdomstol, starte etterforskning av de samme personene som ICC etterforsker, når de har avsluttet etterforskningen på grunn av manglende beviser, og nektet å samarbeide og utlevere de mistenkte. Formålet bak komplementaritetsprinsippet, å sørge for en effektiv inngripen fra ICC, blir derfor forhindret. Dette viser en utilstrekkelighet både ved

prinsippet og domstolen, og bidrar til å undergrave domstolens troverdighet. Som nevnt er situasjonen er spesiell siden Sudan ikke er part i Romastatuttene. De har derfor ingen plikter etter statuttene, og er heller ikke positivt innstilt til domstolen i utgangspunktet.¹⁵⁶ Det kan være at komplementaritetsprinsippet vil fungere bedre i forhold til stater som er part i statuttene, og som føler seg forpliktet til å samarbeide. Men, for å virke etter hensikten, som en fast, verdensomspennende straffedomstol, må domstolen også kunne være effektiv overfor ikke-medlemmer.

Det kan derfor spørres om komplementaritetsprinsippet bør utformes annerledes, eller om det kan gjøres andre endringer slik at prinsippet kan kunne fungere bedre i praksis. Jf. artikkel 123(1) skal det foretas en "review of the Statute" sju år etter at den trådte i kraft. Det betyr at "the Assembly of States Parties" skal samles til en gjennomgang av statuttene i 2009.¹⁵⁷ Endringer i komplementaritetsprinsippet bør da stå på dagsordenen.

Et mulig forbedringspotensiale, kan være å innsnevre statenes muligheter til å parere påtalemyndigheten ved ICC sine rettslige skritt etter komplementaritetsprinsippet. Slik prinsippet er utformet nå, kan statene beslutte å etterforske og straffeforfølge de samme sakene som påtalemyndigheten fokuserer på, helt frem til en rettssak starter. Det innebærer at staten kan avvente ICCs påtalemyndighets rettslige skritt, og nærmest "snappe" saken fra den. Dette fører til en "katt og mus"-lek, hvor straffeforfølgelsen blir dratt ut i tid, i verste fall slik at straffeforfølgelse ikke blir noe av. Dersom staten velger å straffeforfølge samme sak som påtalemyndigheten fokuserer på, vil ICC ikke lenger ha jurisdiksjon i den aktuelle saken, med mindre straffeforfølgelsen ikke er genuin. Så lenge dette er mulig, vil domstolen stå i fare for å bruke ressurser på saker som ikke kan bli ført for domstolen. Dette vil ha negative virkninger og kan føre til at påtalemyndigheten ved ICC ikke etterforsker viktige saker, fordi det vil være sløsing med ressurser, selv om sakene fortjener domstolens oppmerksomhet. Det kan føre til at det ikke vil være i "the interests of justice"

---

¹⁵⁶ I henhold til resolusjon 1593 skal Sudan "cooperate fully with and provide necessary assistance to the Court and the Prosecutor". Dette samsvarer med partenes samarbeidsplikt, jf. Romastatuttenes artikkel 86.

¹⁵⁷ Jf. artikkel 112

å følge disse sakene, jf. artikkel 53(1) (c). Dette vil være uheldig, og kan gjøre at statene indirekte styrer påtalemyndighetens valg av situasjoner og saker. En mulighet for å endre dette kan være å sette en tidsfrist, for hvor nært opp til en straffeforfølgelse staten kan ta rettslige skritt før ICC kan velge å se bort fra dem og straffeforfølge selv.

Slik komplementaritetsprinsippet er utformet nå, kan en stat *gjentatte* ganger ”snappe” saker fra ICC, men det betyr ikke nødvendigvis at de blir straffeforfulgt på en genuin måte. Likevel vil ICCs straffeforfølgelse bli mindre effektiv i slike tilfeller, siden de ikke kan utøve jurisdiksjon så lenge staten straffeforfølger selv. Det kan i slike situasjoner være hensiktsmessig at domstolen gis en mulighet til å gripe inn likevel, med bakgrunn i at tidligere erfaring viser at staten ikke har vilje eller evne til å straffeforfølge på genuint vis. Eventuelt slik at staten må bevise for ICC at den *denne gang* har vilje og evne til å straffeforfølge skikkelig.

Disse tiltakene vil imidlertid ikke hjelpe på en stats manglende vilje til å *samarbeide*. Siden domstolen mangler håndhevingsorganer som kan hjelpe til med å håndheve avgjørelsene, vil den være avhengig av statenes samarbeid. Et tettere samarbeid med Sikkerhetsrådet *kan* være en mulig løsning. For saker som er henvist fra Sikkerhetsrådet etter artikkel 13 (b), følger det som nevnt av artikkel 87(7), at domstolen kan be Sikkerhetsrådet om å legge press på stater som ikke samarbeider. Denne muligheten er en slags *siste utvei*. Det kan likevel argumenteres for at ICC ikke bør vente altfor lenge med å benytte denne muligheten om støtte fra Sikkerhetsrådet, hvis det kan bidra til at straffeforfølgelsen blir effektiv og i tråd med komplementaritetsprinsippets hensikt.

5 Avsluttende kommentarer

Som jeg har vist i oppgaven skal Sudan beskytte alle som oppholder seg i landet mot voldtekt, og myndighetene har en folkerettslig *forpliktelse* til å straffeforfølge voldtektsforbrytelser. Når det gjelder krigsvoldtekter i Darfur, ser vi at Sudan ikke

straffeforfølger forbrytelsene på nasjonalt nivå, og vi ser hvordan sudanske myndigheter bruker komplementaritetsprinsippet for å undergrave ICC og forhindre domstolen i å utøve (effektiv) jurisdiksjon over forbrytelsene.

Voldtektsforbrytelser er noen av de vanskeligste sakene å etterforske og straffeforfølge, både nasjonalt og internasjonalt, og ikke minst i krigssituasjoner. Sex- og kjønnsbaserte forbrytelser har en tendens til å bli oversett: forbrytelsene er svært personlige, skadene er ofte usynlige, eller mindre synlige enn ved andre forbrytelser, og detaljene rundt overgrepene skaper aversjon og ubehag. Men alternativet er stillhet, straffrihet og stor urettferdighet.¹⁵⁸

Straffeforfølgning av krigsvoldtekter i Darfur er viktig, og må prioriteres. Mens det er for sent å forhindre voldtekt av de millioner av kvinner og jenter som har vært ofre for voldtekt i krig, er det ikke for sent å forhindre at flere kvinner blir voldtatt i Darfur. Så lenge overgriperne går ustraffet, vil de kunne slå til igjen. Det er også viktig å ta ofrene på alvor, og gi dem den oppreisning og respekt de fortjener.¹⁵⁹ Samtidig vil forhåpentligvis signaler fra rettspleien om at voldtekt er en alvorlig forbrytelse som innebærer strenge straffer, kunne bidra til å endre holdninger blant soldater og andre. Straffeforfølgelser i Darfur kan dermed virke preventivt.

Straffeforfølgelser vil være spesielt viktig i forsoningsprosessen. Sårene i samfunnet vil ikke leges så lenge gjerningsmennene går fri. Det er derfor viktig å få slutt på straffriheten gjennom riktige nasjonale og internasjonale mekanismer, for å forhindre flere brudd på internasjonal rett.¹⁶⁰ Som FNs høykommissær for menneskerettigheter har sagt: ”Å yte ofrene rettferdighet er ikke bare tvingende nødvendig av moralske grunner, det er også en

---

¹⁵⁸ Askin (2003) s.346

¹⁵⁹ Askin (1997) s.378

¹⁶⁰ *Third Report of the Prosecutor of the International Criminal Court or the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005)*. 2006

*nødvendig forutsetning for forsoning og fred.”*¹⁶¹ For at dette skal være gjennomførbart, må arbeidet med å få rettspleien i Sudan til å behandle sakene prioriteres. Som nevnt kan den internasjonale strafferettspleien bare behandle et utvalg av saker, resten av sakene blir etterlatt til etterforskning og straffeforfølgelse for nasjonale instanser. Hvis dette svikter, vil freds- og forsoningsprosessen også bli svekket.

Som jeg har vist i oppgaven, er krigsvoldtekter en type forbrytelser som myndighetene i Sudan ikke tar på alvor. Juridiske, praktiske og administrative mangler gjør at kvinner ikke anmelder overgrepene, og at politiet ikke registrerer og etterforsker sakene. Ikke bare bidrar dette til at voldtektsopfrene rett til en ”effective remedy” blir oversett, men det forsterker oppfatningen om at vold og forbrytelser mot kvinner er akseptert. På denne måten opprettholdes straffriheten for overgriperne.

Sudanske myndigheter har et folkerettslig ansvar for å beskytte innbyggerne mot voldtekt. Likevel er det nærmest umulig for ofrene å kreve retten når myndighetene viser motvilje. Ved at generaler, ministere og andre toppledere i Sudan ikke blir straffet, undergraves viktige menneskerettigheter som Sudan er forpliktet til å respektere. Dette bidrar til flere menneskerettighetsbrudd og brudd på internasjonal rett. Her er folkerettens begrensning og svakhet tydelig: på grunn av statenes suverenitet finnes det ingen effektiv håndhevingsmulighet. Selv i tilfeller hvor en stat har en *plikt*, er det ingen sanksjoner mot staten som kan tvinge den til å oppfylle forpliktelsene. Gjensidighetsbetraktninger, offentlig press og frykten for represalier, er de viktigste incitamenter for overholdelse av regelverket i folkeretten, og dette er hensyn som klart blir svekket i krig.¹⁶²

Det er i tilfeller hvor det begås alvorlige internasjonale forbrytelser at ICC er ment å gripe inn for å få slutt på straffrihet.¹⁶³ Straffeforfølgelse blir i slike tilfeller også sett på som et middel for å opprettholde og gjenopprette fred og sikkerhet. For Darfurs vedkommende, ser

---

¹⁶¹ Støre, i Skjeie (2008) s.34

¹⁶² Ruud (2002) s.258

¹⁶³ Jf. Romastatuttene artikkelene 6-8

man, som jeg har vist, likevel domstolens og komplementaritetsprinsippets begrensninger. ICCs straffeforfølgelse av saker i stater som ikke har ratifisert Romastatuttene, blir ikke effektiv når staten ikke er interessert i å samarbeide. Selv etter en henvisning fra Sikkerhetsrådet, som understreker at situasjonen er svært alvorlig, er prinsippet om statenes suverenitet det sterkeste. Det er derfor begrensede muligheter for å tvinge Sudan til å samarbeide, og til å tvinge gjennom straffeforfølgelse.

Som vi har sett, kan ICC be Sikkerhetsrådet om å legge et press på stater som ikke samarbeider, jf. statuttens artikkel 87(7).¹⁶⁴ En utfordring for Sikkerhetsrådet i slike sammenhenger, blir å balansere og skille mellom hensynet til rettferdighet og ønsket om å eliminere straffrihet, og politiske interesser. Sikkerhetsrådets medlemmers politiske interesser i situasjonen, kan begrense effektive og nødvendige tiltak, og dermed forhindre ICC fra å kunne straffeforfølge saker. Under et seminar ved Universitet i Oslo den 26. mars 2008, snakket professor Cherif Bassiouni om det vanskelige møtet mellom realpolitikk og jus. I forbindelse med Darfursituasjonen uttalte han at Kina og USA, som er faste medlemmer i Sikkerhetsrådet og dermed har vetorett, har store økonomiske og politiske interesser i Sudan. Kina og USA er derfor ikke interessert i å skape et dårlig forhold til sudanske myndigheter ved å legge for stort press på dem. Det er utvilsomt at dette *kan* vanskeliggjøre prosessen for påtalemyndigheten i ICC. Spesielt hvis Sudan fortsatt nekter å samarbeide. Kina og USA kan nedlegge veto mot forslag som kan virke for pressende mot Sudan. “International interests, not least the priority the U.S. has placed on regime assistance in its war on terrorism and China’s investment in Sudan’s oil sector, have added to the difficulty in resolving the conflict”, skrev the International Crisis Group i 2007.¹⁶⁵ Dette kan føre til at situasjonen blir låst, men det paradoksale er at partene i dette spillet *tilsynelatende* er fornøyde: Sikkerhetsrådet har henvist situasjonen til ICC, og det internasjonale samfunn er fornøyd med at *noe blir gjort* med problemene i Darfur. Sudan er fornøyd ettersom presset mot dem ikke er for stort, slik at de kan fortsette å parere ICCs rettslige skritt, og nekte å samarbeide uten at konsekvensene blir for store. Dette politiske

---

¹⁶⁴ Dette gjelder riktignok bare i situasjoner som Sikkerhetsrådet har henvist til ICC, jf. artikkel 13 (b).

¹⁶⁵ *Darfur: Revitalising the Peace Process*. 2007 s.30

spillet går imidlertid ut over ofrene som dermed ikke har noen reell mulighet til rettferdighet, og den oppreisningen som ligger i en straffeforfølgelse. Som ansvarlig for påtalemyndigheten i ICC, har også Luis Moreno-Ocampo en vanskelig oppgave. Han har etterforsket Harun og Kushayb og tatt ut to arrestordrer, men uten samarbeid og velvillighet fra Sudan, og uten effektiv oppfølging fra Sikkerhetsrådet, blir det vanskelig for ham å gjøre en god jobb.¹⁶⁶

Generell uvitenhet om hvordan de kan kontakte myndighetene, og den dårlige mottakelsen kvinnene får hos politiet, gjør at ofrene i voldtektssaker er redde og har liten tiltro til rettssystemet. Det kan derfor være nødvendig å sette i gang tiltak som gir ofrene tilbake troen på at rettferdighet kan skje. En internasjonal straffedomstol i Haag, vil neppe gi disse kvinnene en følelse av å bli hørt, uten at det samtidig gjøres noe lokalt. Tiltak bør settes i gang på et lokalt nivå, både ved nasjonale rettssaker og ved arbeidet med å få frem sannheten om overgrepene. ”*Spesialdomstolen for Sierra Leone er et eksempel på en ny kategori internasjonaliserte domstoler som har hatt fremgang på dette området*”, sa Jonas Gahr Støre.¹⁶⁷ ”*Ved at de har arbeidet side om side med en sannhets- og forsoningskommisjon og hatt rammeverk for å beskytte ofre. Jeg tror det er slik vi må gripe dette an. Vi er nødt til å innse at kjønnsrettferdighet er unntaket heller enn regelen.*” Som Støre påpeker her, kan det være på tide å se helheten i voldtektsproblematikken. Siden forbrytelsen er så personlig er den mer kompleks og kan oppleves mer sår enn andre typer internasjonale forbrytelser. Det er store utfordringer knyttet til blant annet etterforskning av disse sakene og, ikke minst, til beskyttelse av ofrene. Derfor kan det være nyttig å tenke annerledes ved rettsprosessene i voldtektssaker. I dag er det vanskelig for ofrene å snakke ut om hva som har skjedd, men ved å vise at ofrene ikke har noen grunn til å føle skam for overgrepene de har vært utsatt for, kan dette avhjelpest. Å opprette et offentlig rom hvor kvinnene kan snakke ut om hva som har skjedd med dem kan være fruktbart. En sannhets- og forsoningskommisjon i Darfur kan derfor gi gode resultater på lokalt nivå for å gjenoppbygge forsoning og tillitt når krigen går mot slutten.

---

¹⁶⁶ Bassiouni (2008). Torkel Oppsahls minneforelesning.

¹⁶⁷ Støre, i Skjeie (2008). s.35

Av alle de alvorlige forbrytelsene som skjer i Darfur, har jeg valgt å fokusere på voldtektsforbrytelser. Dersom vi ser på sakene som påtalemyndigheten i ICC så langt har etterforsket, ser vi at den har fokusert på noen typer forbrytelser, nemlig forbrytelser mot kvinner og barn. I situasjonen i Den demokratiske republikk Kongo (DRC) har påtalemyndigheten ved ICC tatt ut tiltalte mot Lubanga Dyilo, og saken er avgrenset til bruk av barnesoldater. I Darfursituasjonen tok påtalemyndigheten, som nevnt, ut arrestordrer mot Ahmed Harun og Ali Kushayb, som blant annet er mistenkt for voldtektsforbrytelser.

I artikkelen ”Tematisk etterforskning og straffeforfølgning av seksualisert vold i konflikt: En uproblematisk praksis?”, diskuterer Morten Bergsmo ulike problemstillinger ved en slik *tematisk utvelgelse*.¹⁶⁸ Fornærmede, tiltalte, forsvaret og domstolene vil oppleve en utvelgelse av forbrytelser forskjellig. Bergsmo hevder at for fornærmede vil en tematisk utvelgelse av voldtektsforbrytelser, oppleves som at myndighetene og samfunnet tar det som har skjedd på alvor. For ofre for andre forbrytelser som ikke blir prioritert, vil en slik utvelgelse falle motsatt ut. Tematisk straffeforfølgelse blir derfor en avveining mellom interesser blant ulike grupper av fornærmede i et konfliktområde.¹⁶⁹ For tiltalte og forsvaret, kan en utvelgelse av forbrytelser være et ”hell i uhellet” siden saken avgrenses og det blir enklere for forsvaret å forberede sakene. En tematisk utvelgelse av saker kan føre til at rettspleiens forberedelse blir mer fokusert og bedre organisert, men samtidig kan domstolenes troverdighet svekkes dersom andre kjerneforbrytelser bortvelges. Fra et rettspolitisk synspunkt kan tematisk utvelgelse av forbrytelser, øke bevisstheten rundt noen typer forbrytelser og dermed være positivt. Økt fokus på seksualisert vold og voldtektsforbrytelser i straffeforfølgelsesprosesser vil for eksempel legge et større press på stater nasjonalt og internasjonalt til å prioritere disse sakene, innføre adekvat lovgivning og arbeide med preventive tiltak. Det vil også være enklere for organisasjoner og andre å arbeide målrettet og nå fram i arbeidet. Selv om det går på bekostning av andre saker, vil en

---

¹⁶⁸ Bergsmo, i Skjeie (2008)

¹⁶⁹ Bergsmo, i Skjeie (2008) s.82

tematisk utvelgelse av voldtektssaker være i tråd med prioriteringer fra andre internasjonale domstoler. Tall fra ICTY og ICTR, viser at den innsatsen som ble lagt ned der har ”gjort at det per 2005 var 21 menn dømt for seksuelle overgrep under krigen i Bosnia og åtte menn er dømt for seksuelle overgrep under folkemordet i Rwanda. Dette er ikke imponerende tall, men de totalt 29 dommene representerer et svært omfattende arbeid ved begge krigstribunalene. Gjennom disse dommene har voldtekt i krig blitt plassert innenfor rammen av internasjonal strafferett på en måte man ikke har sett tidligere.”¹⁷⁰

Problemstillingen med voldtekter og vold mot kvinner er svært aktuell. I 2000 vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 1325 hvor rådet ”uttrykker bekymring over at sivile, spesielt kvinner og barn, utgjør det store flertall av dem som blir rammet av væpnet konflikt”.¹⁷¹ I punkt ti bes ”alle parter i væpnet konflikt iverksette særlige tiltak for å beskytte kvinner og jenter mot kjønnsbasert vold, især voldtekt og andre seksuelle overgrep, og (...) mot andre former for vold i væpnede konfliktsituasjoner”. Punkt elleve understreker ”alle staters ansvar for å avskaffe straffrihet, og for å straffeforfølge de ansvarlige for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser, inkludert kjønnsbasert vold og annen vold mot kvinner og jenter, og understreker i samband med dette at slik kriminalitet bør holdes utenfor amnestibestemmelser”. Sikkerhetsrådet besluttet også ”å ha aktiv oppmerksomhet på denne saken [vold mot kvinner] i tiden framover”.¹⁷² En tematisk straffeforfølgelse av voldtektssaker er dermed i tråd med prioriteringer fra FN, og kan forsvares på bakgrunn av dette.

---

¹⁷⁰ Skjelsbæk, i Skjeie (2008) s.51

¹⁷¹ S/RES 1325 (2000) fjerde avsnitt

¹⁷² ibid. punkt 18

6 Litteraturliste

Bøker:

Askin, Kelly Dawn *War Crimes Against Women – Prosecution in International War Crimes Tribunals*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1997

Buflod, Magnus, Knut Anders Sannes og Kristoffer Aasebø (red.). *Folkerettslig tekstsamling*. 3. utgave. Cappelen Akademiske Forlag, 2006

Cassese, Antonio. *International Criminal Law*. Oxford University Press, 2003

Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court – Observers' Notes, Article by Article. Redigert av Otto Triffterer. Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden, 1999

Conte Alex, Scott Davidson og Richard Burchill *Defining civil and political right : the jurisprudence of the United Nations Human Rights Committee*. Aldershot: Ashgate, 2004

Razesberger, Florian. *The International Criminal Court. The Principle of Complementarity*. Peter Lang Euroäischer Verlag der Wissenschaften, 2006

Ruud, Morten og Geir Ulfstein. *Innføring i folkerett*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2002

Sarah Joseph, Jenny Schultz og Melissa Castan *The International Covenant on Civil and Political Rights: cases, materials, and commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2004

Skjeie, Hege, Inger Skjelsbæk og Torunn L. Tryggestad *Kjønn, krig, konflikt: jubileumsbok til Helga Hernes*. Oslo: Pax, 2008

Stigen, Jo. *The Principle of Complementarity. The Relationship between the International Criminal Court and National Jurisdictions*. University of Oslo, 2005

The Charter of The United Nations A Commentary. Redigert av Bruno Simma [et al.]. Oxford: Oxford University Press, 2002

The Law of International Relations– Liber Amicorum Hanspeter Neuhold. Redigert av August Reinisch og Ursula Kriebaum. Kapittel: International Legal Aspects of the Darfur Conflict, Bothe, Michael s.1-18. Eleven international publishing, 2007

Artikler:

Curry, Ann. *Transcript: Sudanese president Omar al-Bashir*. NBC News, 19.03.07 - <http://www.msnbc.msn.com/id/19362881/> (sist besøkt: 25.02.08)

Kelly, Askin. *Prosecuting Wartime Rape and Other Gender-Related Crimes under International Law: Extraordinary Advances. Enduring Obstacles*. I: Berkeley Journal of International Law vol. 21:288 (2003)

Le Fraper, Beatrice. *Interview with Ahmed Haroun*. 24.08.07 - <http://www.iccnw.org/?mod=newsdetail&news=2144>

Lynch, Colum. *U.N. Report Details Rampant Sexual Violence in Darfur*. Washington Post, 30.07.05 - <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/07/29/AR2005072901740.html> (sist besøkt: 22.01.08)

Mass rape atrocity in west Sudan. BBC NEWS, 19.03.04. - <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3549325.stm> (sist besøkt: 13.04.08)

McDoom, Opheera. *Darfur now secure and peaceful-Sudanese president*. Reuters, 22.07.07 - <http://www.reuters.com/article/africaCrisis/idUSB268062> (sist besøkt: 17.04.08)

NTB. *Leger Uten Grenser sjokkert over arrestasjon i Sudan*. 30.05.2005 - <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=279161> (sist besøkt: 22.01.08)

Osman, Mohammed. *Sudan President: No Handover of Citizens*. Washington Post, 03.03.07 - <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/03/03/AR2007030300990.html> (sist besøkt: 10.01.08)

Robinson, Simon. *The tragedy of Sudan*. Time, 26.09.04 - <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,702074-2,00.html> (sist besøkt: 13.04.08)

Sellers, Patricia Viseur. *Sexual Violence and Preemptory Norms: The Legal Value of Rape*. Case Western Reserve journal of International Law. Volume 34. 2002 [284-303]

Sudan: Allow International Monitoring of Darfur Trials. Human Rights Watch, 07.03.07 - <http://www.hrw.org/english/docs/2007/03/07/sudan15456.htm> (sist besøkt: 15.01.08)

Sudan: Government Must End Attacks on Civilians. Human Rights Watch, 10.02.08 - <http://hrw.org/english/docs/2008/02/09/sudan18026.htm> (sist besøkt: 10.02.08)

Sudan to try three people on Darfur crimes. Sudan Tribune, 07.03.07 - <http://www.sudantribune.com/spip.php?article20618>

UN expert decries human rights violations by both sides in Darfur. UN News Centre, 10.03.08 - <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=25923&Cr=darfur&Cr1> (sist besøkt: 10.03.08)

UN: Shameful Silence on Civilian Killings in Darfur. Human Rights Watch, 27.02.08 - <http://hrw.org/english/docs/2008/02/27/sudan18171.htm> (sist besøkt: 12.04.08)

Wax, Emily. *Sudanese Rape Victims Find Justice Blind to Plight.* Washington Post, 08.11.04 - <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A32621-2004Nov7.html> (sist besøkt: 22.01.08)

Zhu, Wenqi. *On co-operation bu states not party to the International Criminal Court.* I: International review of the Red Cross, Volume 88 Number 861 March (2006)

Rapporter:

A/HRC/6/19: *Human Rights Situations That Require The Council's Attention.* (2007) - <http://www.ohchr.org>

Access to Justice for Victims of Sexual Violence. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2005) - <http://www.ohchr.org> (sist besøkt: 28.02.08)

CCPR/C/79/Add.120: *Concluding observations of the Human Rights Committee Mongolia.* Human Rights Committee Sixty-eighth session. GE.00-41625 (E) - <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G00/416/25/PDF/G0041625.pdf?OpenElement>

Darfur: Rape as a weapon of war: sexual violence and its consequences. Amnesty International (2004) - <http://www.amnesty.org> (sist besøkt: 20.02.08)

Darfur: Revitalising the Peace Process. International Crisis Group (2007) - <http://www.crisisgroup.org> (sist besøkt: 15.01.08)

Eye on the ICC April 2007 - <http://www.iccwomen.org> (sist besøkt: 08.01.08)

Five Years On – No Justice for Sexual Violence in Darfur. Human Rights Watch (2008) - <http://hrw.org>

Lack of Conviction. The Special Criminal Court on the Events in Darfur. Human Rights Watch (2006) - <http://www.hrw.org>

Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General (2005) - <http://www.un.org>

Sixth Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005), (2007) - <http://www.icc-cpi.int>

Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Mr. Luis Moreno Ocampo, to the UN Security Council Pursuant to UNSCR 1593 (2005). (2007) - <http://www.icc-cpi.int>

The Administration of Justice In Sudan: The Case Of Darfur. International Commission of Jurists (2007) - <http://www.icj.org>

The Crushing Burden of Rape – Sexual Violence in Darfur. Médecins Sans Frontières (2005) - <http://www.doctorswithoutborders.org>

Third Report of the Prosecutor of the International Criminal Court to the UN Security Council pursuant to UNSCR 1593 (2005), (2006) - <http://www.icc-cpi.int>

Third periodic report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the human rights situation in the Sudan. (2006) - <http://www.ohchr.org>

Domspraksis:

The Special Court for Sierra Leone. Saksnummer: SCSL-2004-14-AR72 (E) (7347-7378).
Decision of lack of Jurisdiction/abuse of process: Amnesty provided by the Lomé Accord, 25 May 2004

Traktater:

Elements of Crimes, tillegg til Romastatuttene, 9. september 2002

FN-pakten av 26. juni 1945

Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (FN) av. 16. desember 1966 (SP)

Statuttene for Den Internasjonale Straffedomstol av 17. juli 1998 (Romastatuttene)

UN S/RES827 (1993) Statute of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, 25 mai 1993

Wienkonvensjonen om traktatretten av 23. mai 1969

Andre kilder:

E-post fra Den norske ambassade i Khartoum ved Kristine Nordengen. (03.03.08)

Bassiouni, Cherif. Torkel Oppsahls minneforelesning. Universitetet i Oslo. Tema:

Realpolitik and the pursuit of international criminal justice. A perennial conflict?

26.03.08

Websider:

FN:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8306.doc.htm> (sist besøkt: 13.04.08)

ICC:

http://www.icc-cpi.int/pressrelease_details&id=107&l=en.html (sist besøkt: 12.04.08)

http://www.icc-cpi.int/library/cases/ICC-02-05-2_English.pdf (sist besøkt: 20.03.08)

http://www.icc-cpi.int/library/cases/ICC-02-05-01-07-2-Corr_English.pdf (sist besøkt:

02.04.08)

http://www.icc-cpi.int/library/cases/ICC-02-05-01-07-3-Corr_English.pdf (sist besøkt:

02.04.08)

Leger uten grenser:

<http://www.msf.org/msfinternational/invoke.cfm?component=pressrelease&objectid=87E5>

[F426-8A66-407E-B6E33C9E577F54CF&method=full_html](http://www.msf.org/msfinternational/invoke.cfm?component=pressrelease&objectid=87E5F426-8A66-407E-B6E33C9E577F54CF&method=full_html) (sist besøkt: 22.01.08)

Røde kors:

<http://www.redcross.no/Article.asp?ArticleID=16712> (sist besøkt: 30.01.08)

Statutter for SCCED:

<http://www.sudanjudiciary.org/newse/news.php?id=8> (sist besøkt: 17.04.08)

Wikipedia – Den frie encyklopedi:

<http://no.wikipedia.org/wiki/Sudan> (sist besøkt: 19.03.08)

http://no.wikipedia.org/wiki/Common_law (sist besøkt: 17.04.08)

Sikkerhetsråds resolusjoner:

S/RES 1325 (2000) - http://www.un.org/events/res_1325e.pdf

S/RES 1547 (2004) - <http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/darfuruncrstatement.pdf>

S/RES 1556 (2004) -

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/446/02/PDF/N0444602.pdf?OpenElement>

S/RES 1564 (2004) -

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/515/47/PDF/N0451547.pdf?OpenElement>

S/RES 1593 (2005) -

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/292/73/PDF/N0529273.pdf?OpenElement>

